EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 14 juulil 1971

Nr. 55 (3640) 13. aastakäik

EESTI AKADEEMILISE RAAMATUKOGU

Soomerootslane jutustab:

NELI EESTLAST HUKATI SOOMES TALVEL a. 1942

Meile on teada, et nendest, kes Eestist üle Soome lahe saksa okupatsiooni ajal põgenesid, moodustati eesti vabatahtlike üksus, kes lõhusalt aitas kaasa hõimudele nende raskes võitluses. Kuidas oli aga nende saatus, kes üle lahe läksid vene esimese okupatsiooni ajal, siis kui soomlaste meeled olid ärevil Talvesõja pärast ja eestlased omakorda olid masendatud suurküüditamistest? Eesti Päevalehele jutustab üks praegu Rootsis elunev 45-aastane soomerootslane nelja eesti nooruki saatusest, kes saabusid Porkkala piirkonnas asuva Degerby randa augusti lõpus 1941, seega umbes samaaegselt okupatsioonivahetusega Eestis ja kes mõni aeg hiljem kodukaitseväimude kätte sattudes spiooniks kahtlustatuina pikemata maha lasti.

— Olin tol korral 16 aastane. Meid rakendati kodukaitse noorteosakonnas ja õpetati välja, nii tuli meil ka sooritada valveteenistust rannas. Degerby asub umbes 50 km läänepool Helsingit ja kuulub nende alade hulka, mis vahepeal olid venelaste halduses. Kuna Teine maailmasõda oli käimas, oli kodukaitse mobiliseeritud ja measusime Degerby koolimajas, kokku umbes 100 meest, kust me käisime patrullteenistuses, jutustab soomerootslane, elukutselt jurist. Ühel augusti lõpupäeval — ei mäleta enam täpset kuupäeva — aastal 1941 saabus rannaossa ,kus ma olin valvel, paat nelja noormehega 18- 20 aasta vanuses.

Kaks netist olid saksa mundris, kaks erariideis. Nad tulid aerutades, kuna mootor oli rikki läinud. Kaasas ei olnud neil muud provianti, kui välipudel viina ja natuke shokolaadi.

Nad olid väsinud ja viletsas seisukorras ja seletasid, et nad ei taha olla sõjas ja on põgenikud. Kahe nimed olen unustanud, kuid enim jäi meelde Erik Elkeni nimeline nooruk, kes väitis, et ta on Tartust ja et ta vanemad on seal pidanud kohvikut, samuti teine poiss, kelle nimi oli vist Jaan Mets. Nende sooviks oli edasi pääseda Rootsi.

Kuna teadsin, et nad võimude poolt oleks vanglasse paigutatud ja nende plaanid seega luhta aetud, jätsin noored, kes mõjusid ausatena, ülemustele raporteerimata ja otsisin nendele võimaluse ajutiseks viibimiseks ühe soomerootsi naise juures, kes pojad oli sõjas kaotanud ja kelle talus oli ruumi küllalt. Eestlased aitasid tal kaasa majapidamises ja käisin isegi nendega metsas jahil, muidugi oli ka see keelatud, kuid toiduvajadus andis tunda. Noormehed elasid talus ja keegi ei näinud erilist tähelepanu pööravat nende sinna tekkimisele, kuni 1942 a. varatalvel, umbes aasta ja neli kuud pärast nende saabumist, löi välk sisse.

Kodukaitsele oli saabunud anonüümne kaebus, et leskproua peab enda juures tundmatuid noorukeid. Kohale minnes leitigi neli noormeest ja vahistati. Nad viidi Degerby koolimajja, kus kodukaitse juhid neid kohtlesid kui spioone.

Järg. lhk. 7.

Eksiilpiiskopid:

VENE REZHIIM "RAVIB" USKU VAIMUHAIGLAS

FRANKFURT am MAIN (EPL) — Läänes tegutseva vene ortodokskiriku peapiiskoppide konverentsil Lääne-Saksamaal Frankfurtis kirjutati alla apell kristlikule vabale maailmale, milles juhitakse tähelepanu usklike ja õigusmõudjate traagilisele olukorrale Venemaal: nad saadetakse "ravile" vaimuhaiglas. Allakirjutajad olid Vene ortodoksesse eksiilkiriku primas ja piiskoppide sinodi esimees New Yorgi metropoliit Philaret, Hamburgi peapiiskop Philotheos, Genfi peapiiskop Antonios, Haai piiskop Jakob, Müncheni piiskop Nathanael ja Stuttgarti piiskop Paul.

Apellis üteldakse:

"Meieni ulatuvad vapustavad teated Venemaalt: Pärast seda kui oli selgunud diktatuurile, et on võimatu propagandaga ja terroriga uut nõukogude inimest (homo sovieticus), saadavad võimukandjad usutunnistajaid ja teisi kodanikke, kes oma õigust nõuavad ilma partei eeskirjadele mõtlemata, niinimetatud "psühhiaatrilistesse eriravilatesse". Seal töödeldakse neid nii kaua farmatseutiliste vahenditega, kuni nad muutuvad nõrgameelseiks, abituiks inimesiks, kes enam ei ole võimelised vastupanuks, rääkimata oma usu kaitsmiseks.

Matemaatikadotsent Vassili Tshernõssov kirjutab Leningradi "psühhiaatrilisest eriravilast":

"Ma kardan küll surma, kuid peaksid nad pigem mind maha laskma. Kui jälestusttekitav ja vastik ei ole ainult mõte sellele, et nad mu vaimu vägistavad ja seda purustavad... Inimene kaotab oma individuaalsuse, ta vaim nüristub, emotsioonid hävinevad ja mälu kaob. Kõige hirmsam on aga, et inimene pärast sellist töötlemist kõik oma isikupära peened omapärad kaotab. See tähendab loomisvõimele surma. Keda aminasiniga töödeldakse ei saa isegi enam lugeda. Tema mõtlemisvõime degenereerub ja muutub aiva primitiivsemaks."

Tshernõssov teatab, et samas "ravilas" viibib N.I. Brosloavski, ilmselt terve inimene, keda juba üle 25 aasta on kinni peetud. Talle pakutakse vabadust, kui ta vaid deklareeriks usust Jumalasse loobumist.

Samuti jõudsid "Märkmed punasest majast" läände, millised on kirjutanud Gennadi Shimanov, kes viibib Moskva "eriravilas". Shimanov näeb ette, et teda pärast ähvardavat "ravi" vaimuhaiglast abikaasa juurde tagasi lastakse — "nõrgameelsena, tõmbleva suuga ja itsitavana".

"Edu on märgata", on märkinud raviv arst, "ta ei usu enam Jumalat. Mõtelda saab ta vaevalt enam, ka tema keel ei kuule enam sõna.

Järg. lhk. 7.

Laste pärast-lõuna KODU

Stockholmi Eesti Lasteaed laiendab eelolevast sügisest peale oma tegevust pärastlõuna koduga samades ruumides, Sandhamnsgatan 1. Pärastlõunakodu on esialgul kohaldatud algkooli esimese klassi õpilastele, kel nii tekib võimalus tulusalt aega kasutada nii kaua kuni nende vanemad töölt vabanevad ja nad koju viivad.

Pärastlõuna kodu on avatud kella 13—17 (võimalikult kuni 17.30-ni) ja Stockholmi Eesti Algkoolist on korraldatud ühissõit sinna lasteaia juhataja pr. Klemeri juhtimisel, kes ka hoolitseb pärastlõunakodus järelvalve eest, korraldab einet jne. Eesti algkooli sügisel algava uue 1. klassi õpilastest on pärastlõunakodusse registreeritud juba 8 õpilast. Andmeid saab ja registreerida võib kirjalikult või telefonil lasteaia juhatuse esimehelt Siim Saarelt, Penningvägen 20, 170 24 Skälby, tel. tööl 10 61 87 ja kodus 38 76 71. Pärastlõunakodu maksud on vastavad rootsi omavalitsuste vastavate kodude maksudele.

Vene saatkonna eestlane üks põgenikupüüdja

Rootsi teatavasti andis protestinoodi N. Liidu saatkonnale Stockholmis Sysslomansgatanil asuva politseihoone ees toimunud ärahüpanud Mihhail Jakushini ärarõõvimiskatse pärast, mis nurjus politsei vaheletulekul. Nagu Expressen teatas, oli vene "operatsiooni" juhiks Jakushini jälitamisel ja äravimiskatsel vene suursaatkonna teine sekretär ja konsul Jurij Poljakov, kuna autojuhina ühes autos tegeles saatkonna "eestlaste spetsialist" kolmanda sekretäri kraadis Paul Toom.

Rootsi jättis vene suursaadiku enda hooleks asja lahendamise, mis tähendab seda, et venelased ise viivad maalt ära asjasse segatud isikud, seega ka Toomi. Kui Rootsi nõudnuks nende väljasaatmist, oleks "rutiinikohaselt" järgnenud mõne rootsi saatkonna liikme omakordne väljasaatmine Moskvast. "Diplomaadid" muidugi nõukogude seisukohalt ei teinud muud kui täitsid oma diplomaatilisi ülesandeid...

Peale "eriülesannete", milliseid Paul Toom saatkonnas käesoleval juhusel täitis KGB-ametmehena, on ta Rootsis viibimise jooksul ajanud eestlaste viisaasju, külastanud isiklikult eestlaste kodusid ja püüdnud kõigiti kontakte luua.

● **Stuttgartist Saksamaalt sõitis USA-sse külastusreisile Tõnis Tõllasson. Stuttgartis töötab ta majandusalal ühes USA haiglas.**

ANNELI KOPPEL HT-s:

Lääs aktsepteerib vene terminoloogia

Kas mäletate veel eesti neiut, kes mõni aeg tagasi sai rootsi ja kogu maailma ajakirjanduses tuntuks kui tüdruk, kes Stockholmist läks Moskvasse ja seal vangistati lendlehtede levitamise pärast?

See oli eestlanna Anneli Koppel, aktiivne SMOG-organisatsiooni liige, milline on teostanud teisigi sellelaolisi demonstratsioone. Just praegu on Venemaal vangis itaalia tütarlaps Gabriele Cocco ,kes lendlehtede levitamisel vahistati juba aprillis.

Anne Koppel on avaldanud Göteborgi Handelstidningenis artikli, milles ta kirjeldab võitlust ebaõigluse vastu raudeesriide taga ja reaktsioone sealtpoolt.

Anneli Koppel leiab, et lääs on hakanud aktsepteerima vene diktatuuri sõnavara ning vaatevinkleid, m.h. kui need kujutavad põgenikeorganisatsioone ja N.Liidu olemust paljastavat tegevust kui "nõukogudevastast spionaazhi".

NOORTESUVI KURSUSTEGA

Tänavune noortesuvi algas kursustega Metsakodus, Tuneesias ja Gotlandis. Pildil kursuslasi Gotlandi kõrge paeklindi ees.

EPL *14. juulil 1971*

PILT ROOTSIST

Rootsi avalikkuses on praegu tähelepanu objektiks valitsuse poolt järsku likvideeritud n.n. madalapalgaliste riiklik uurimus. Nii palju on selle uurimuse oodatavaist tulemusist selgunud, et pilt "heaolumaast", millist mõistet tavaliselt kasutatakse ja loetakse valitsuserakonna aastatepikkuse töö teeneks, ei olegi nii heaoluline ja rõõmus: suured grupid elavad miinimumpalgal, tööaeg on paljudel tugevasti üle 8 tunni jne. jne. Ühesõnaga pilt, mis kahtlemata on ebamugav valitsuserakonnale endale kui järsk vastuolu valimispropagandale tõusvast heaolust.

Ei ole siis ime, kui valitsust teiste erakondade poolt süüdistatakse ja ka mõne sotsialistide oma ajalehe poolt selles, et uurimuse lõpetamine toimus kartuses selle tagajärgede pärast. Ametlikult on põhjuseks ametiühingute majandusekspert Rudolf Meidneri tagasiminek uurimuse juhataja kohalt LO juurde. Peab aga küsima, miks ta pärast pikka tööd uurimusega, selle maha jätab just enne lõpptulemusi? Ka siin võivad olla põhjused, kus ametiühingute ja erakonna huvid kipuvad ristlema.

Igal juhul on otsustatud, et uurimuse materjal võetakse üle peaministri lähima mehe Andres Fehrmi poolt, millega tekib võimalus edaspidi valida "sobivaid osi" (valitsuse seisukohalt) avaldamiseks ja poliitiliseks planeerimiseks järgmiste valimiste eel.

Igal juhul on uurimus siiski juba ette heitnud põgusa pilgu faktilistele oludele. Vaesus ei ole põrmugi likvideeritud ja vaatamata sellele, et juba mitmeid aastaid kollektiivlepingutes võideldakse just madalapalgaliste eest, ei ole nende elujärg oluliselt paranenud.

Võib muidugi küsida miks? Siin on ilmne, et madalapalgaliste palgatõstmistele järgnenud kaudsete maksude tõstmised ja automaatselt kõrgenenud hinnad on tõusud lihtsalt "ära söönud", areng, mis tabab ka pensionäre, kes sageli elavad elatusminimumi veerel,kui neil ei ole "vana rasva". Ja kuna pikka aega ei muudetud ära otseste maksude progressiivsuse arengu skaalat, siis tõi rahaväärtuse langemine kaasa, et suurenenud palgad sattusid samal ajal ka kõrgemate otseste maksude alla.

Hiljutine reform parandas viga reformihetke tasemele, kuid juba järgmise kollektiivlepinguga ning aasta jooksul maksude ja hindade arenguga tekkisid uued samataolised vead, sest ikka suuremad palgad hakkavad nüüd olema "madalad" oma ostujõu poolest.

Kuna madalapalgalisuse prioriteerimisega kollektiivlepingutes n.n. "kõrgepalgalised" ja "keskmisepalgalised" ei ole saanud täit kompensatsiooni elukalliduse arengule, siis ka siin võib konstateerida standardilangust üsna suurtele gruppidele, kuna progressiivsuse "piirimail" asuvad oma reaaltulus muutuvad sageli võrdseiks soodustatud madalapalgalisuse ülemise piiri gruppidega, mis tähendab, et nad sisuliselt on juba madalapalgalised oma ostujõult.

Need on realiteedid. Iseasi on aga mulje, et madalapalgalisuse uurimusel endalgi on omad iludusevead, seda eriti vaatlemisviisis, mis võib tekitada mustema pildi olukorrast kui see on. Seda eriti tööaja kujutamises, kus uurijad on kasutusele võtnud n.n. brutotööaja mõiste, mis endas sisaldab tööle ja töölt koju sõitmise aega, lõunatundi, kohvipause jne., millega loomulikult ei jää midagi järele 8-tunnisest tööpäevast — statistika kujuneb masendavaks. Mis motiiv sellisel vaatlusviisil on, on küsitav, eriti kus ametlik poliitika on "pendeldamised" kaugete magamislinnaosade ja töökohtade vahel ajanud üha pikemaks. Ka see punkt on ebameeldiv valitsuserakonnale, kuigi uurijad ise sinna kuulusid.

Muidugi vaatleb töövõtja ise sageli oma tööaega just brutto-tööaja seisukohalt, kuna see tegelikult määrab tema isikliku vaba aja. Nii selles kui ka teistes küsimustes on uurimuse usinad ajud maalinud liiga mustalt, nähtavasti püüdes süüd veeretada erakapitalismile ja üliagaruses tegelikult seadnud ka riigi piinlikku olukorda.

Kui rootsi rahva hulgas ringi vaadata, siis ei ole siin mäal praegu näha palja silmaga otsest vaesust, kui maha arvata need grupid, kes teadlikult hoiduvad tööst ja muutudes "sotsiaalpalgalisteks" aitavad kasvatada tööd tegeva elanikkonna maksukoormat (muidugi ei puuduta see seda osa sotsiaalteenivust, mis tõeliselt on motiveeritud ja vajalik).

Kui võrrelda Rootsit muu maailmaga, siis ei saa märkamata jätta, et elustandard üldiselt on kõrgem kui näit. edukates tööstusmaades, nagu seda on Saksamaa, Inglismaa jne. On ju Rootsi "rahvuslik sisstulek" kodaniku kohta arvestatult siiski kogu maailmas teisel kohal. Kuid pilt Rootsist tekitab muret selles mõttes, et heaolu areng mitte ainult ei ole stagneerumas, vaid kannatab koguni standardilanguse märke üksikisiku isiklikus majanduses vaadatuna.

KLA

VÄLISKOMMENTAAR

AMEERIKA PESSIMISM

Tänavu jaanuaris ja aprillis teostas tuntud Gallupinstituut rahva meeleolu värskema uurimise Ühendriikides. Selle ülesande oli ta saanud hiljuti loodud suurelt uurimisasutiselt Potomac Associates, mille eesotsas seisab Riikliku julgeolekunõukogu endine sekretär William Watts. Uurimise tulemused on nüüd teatavaks tehtud teoses "Ameerika rahva lootused ja kartuse", mille autoriteks on Albert Cantril ja Charles Roll. Nagu sellest nähtub, on Gallupi küsitlemistehnika sedakorda olnud tavalisest põhjalikum, võimaldades paremaid võrdlusvõimalusi meeleolude vahel nüüd ja varem. Tulemuseks näib olevat, et ameerika traditsiooniline usk tulevikku on tõsiselt vapustatud. Rahvas üldiselt on arvamisel, et viimase viie aasta jooksul on kõik läinud allamäge ja kulub vähemalt niisama palju aega, et seda tasa teha. Ligemale pooled küsitletuist kahtlevad koguni, kas USA suudab jatkuvasti jäädа stabiilseks või on teel maa täieliku kokkuvarisemise poole.

Lähemast analüüsist torkab igatahes silma, et viimaste aastate kogemused on tinginud ameeriklaste suureneva tähelepanu pööramist USA siseasjadele. Nüüd leiavad tervelt 77 protsenti küsitletuist ainult 16 protsendi vastu, et sisemised probleemid on tähtsamad kui rahvusvahelised küsimused. Aastal 1964 oli protsentuaalne suhe vastavalt 55-31. Järelikult ei tule ootamatult ka dramaatiline pööre arvamistes Vietnami sõja kohta. Selge enamus soovib nüüd sõja lõpetamist, hoolimata sellest, et tulemuseks võib olla kommunistlik võimuhaaramine Lõuna-Vietnamis. Nõnda ütlevad nüüd 55 protsenti ameeriklastest 36 protsendi vastu. Aastal 1968 oli suhe veel vastupidine: ainult 31 protsenti nõudsid siis Vietnami sõja tingimatut lõpetamist, tervelt 62 protsenti olid aga selle vastu.

Mis puutub ameerika rahva lootustesse ja kartustesse üldiselt, siis on Gallupinstituut püüdnud sellest pilti saada erilise astmiku põhjal ühest kuni kümneni. Väikseim arv pidi märkima suurimaid kartusi, kõrgeim arv aga suurimaid lootusi. Astmik ise kehtis nii iga küsitletu kohta isiklikult kui terve rahva kohta, nagu küsitletu hindas olukorda viis aastat tagasi ja millisena ta seda lootis kujunevat viie aasta pärast, s.o. USA 200. sünnipäeval. Vastustest selgus, et isiklikult tunneb läbiõlke ameeriklane ennast võrdlemisi hästi, kuna ta viimase viie aasta jooksul on astmiku 5,8 pügalalt jõudnud edasi ja loodab aastal 1976 jõuda 7,5 pügalani. Sellest optimismist jääb aga vähe järel, kui juttu on kogu maa seisundist ja väljavaadetest. Siin ongi toimunud suur pööre, mis pajatab kasvavast ameerika pessimismist.

Tänavu jaanuaris ja aprillis küsitletud ameeriklased leiavad nimelt, et kui USA kümnepügalalise astmiku järgi viie aasta eest seisis 6,2 peal, siis on ta nüüd langenud 5,4 peale ja eeloleva viie aasta jooksul ei jõua arvatavasti kaugemale kui selle kaetuse tasategemiseni. Eelmiste meeleoludeuurimistega võrreldes on kontrast silmatorkavalt suur. Aastal 1964 valitses üldiselt arvamine, et USA on jõudnud 6,5 pügalani ja on teel 7,7 poole. Sellest optimismist polnud tänavu jaanuaris enam jälgegi, mispärast Gallupinstituut püüdis markantse pöörde põhjust selgitada täiendava küsimuse esitamisega aprillis. Küsimuses märgiti, et viimasel ajal on palju kõneldud rahutustest ja lahkhelidest mitmesuguste rühmituste vahel. Kas on see muret tekitav ja võib viia maa tõelise kokkuvarisemiseni, või on tegemist möödamineva nähtega? Ligemale pooled küsitletuist, 47 protsenti, ütlesid end kartvat kõige halvemat.

Aruande autorid märgivad, et ilmnenud kartused on üldised ja laialt levinud eriti 21. kuni 49. eluaastani, hõlmates mitmesuguseid ühiskonna kihte. Autorid teevad ühtlasi järeldused, et meeleolude värske kaardistamine seab suuri nõudmisi maa juhtimise kvaliteedile, kuid pakub ühtlasi suuri shansse demagoogidele, kes halvustavad president Nixoni administratsiooni tööd ja tegevust. Need autorite sõnad olid juba üteldud, kui ameerika ajakirjanduses puhkes salajaste dokumentide paljastamine Vietnami sõja kohta. Sellega aidati tõenäolikult veelgi kaasa ameerika pessimismi süvenemisele, ehkki see viimase meeleoludeuurimise järgi oli juba küllalt suur.

AkK.

Hjalmarson puudutas Baltikumi

Jarl Hjalmarson

Baltikum tuli kõne alla rootsi televisiooni programmis "Gäst i ett-tan", kus reporterid Matts Fagerström ja Jan Bonnevier intervjueerisid end. högerni liidrit ja tuntud töökonfliktide vahendajat Jarl Hjalmarsoni.

Hjalmarsson kriipsutas alla seda ideelist ühekülgsust, mis esineb Rootsis. Vabadust, iseseisvust ja enesemääramist nõutakse vaid läänesfääris, mitte aga idas, kuigi näit. Baltikum on Rootsiga ajalooliselt seotud ja geograafiliselt lähedane. Tragöödiad Tshehhis, Ungaris, Poolas jne. kutsuvad küll välja reaktsiooni, kuid see on kiiresti üleminev, kaugeltiki mitte nii püsiv kui näit. reaktsioon Vietnami osas. Hjalmarson arvas Baltikumi küsimuses, et võibolla takistab avalikkuse angazheerimist ajaline kaugus vägivallast, kuid siis juhtisid küsitlejad ise tähelepanu, et reaktsioonid üldse idariikides esineva vägivalla puhul on üsna kiirelt haihtunud. Nad arvasid, et viga seisab poliitikutes, kes ei käsitle küsimust vajaliku mitmekülgsusega. Miks näit. Hjalmarson ise ei nõua valikult nüansseeritumat avalikku vaidlust, et seisukohavõtud ei kujuneks ühekülgseiks. Hjalmarson kinnitas, et ta igal ajal on valmis oma seisukohti Baltikumi ja teistes ida vägivalla küsimustes esitama ja kaitsma.

A. Torma pärand müügil

LONDON (EPL) — Kadunud saadiku August Torma testamendi täitur dr. teol. Jaak Taul teatab Londoni eesti lehes "Eesti Hääl", et pärandustompu kuuluv vallasvara tuleb müügile 13. juulil saatkonna ruumides ja hindadega mida on määranud Londoni suurkaubamaja Harrodsi eksperdid.

Kui müügist kaasmaalastele jääb ülejääke, siis realiseerib need Harrodsi oksjonibüroo.

ei saa Rootsis seaduslikule vastutusele võtta.

Rootsi protest:

Venelased tehku ise vastavad järeldused

Rootsi välisministeerium tegi vene suursaadikule Stockholmis, Mihhail Jakovlevile korralduse ilmuda välisministeeriumi, kus talle üle anti protest inimröövi katse puhul Stockholmi avalikul tänaval. Protestis märgitakse, et tegemist on "siilmapaistva Rootsi seadustest ülesastumisega" ja antakse mõista, et venelaste poolt oodatakse "sobivate abinõude kasutuselevõtmist" nende isikute suhtes, kes ärahüppajat peksid.

Seega on Rootsi uus välisminister Wickman valinud niiöelda "pehme liini" selle asemel, et otseselt nõuda, et peksjad riigist kaoksid. Kui näiteks "diplomaadid" pärast välisministeeriumi protest i sõidavad N. Liitu "ametireisile" ega pöördu sealt enam tagasi, siis on suhted taas korras.

Tuleb aga märkida, et suursaadik Jakolevi ei võtnud välisministeeriumis vastu välisminister ega mõni muu kõrgem ametnik. Protesti andis üle protokollisheff. Selle kohta märgib Dagens Nyheter, et välisministeerium nähtavasti tahab markeerida, et tegemist on korraküsimusega, mitte aga poliitilise küsimusega.

— Ent siin pole tegemist tavalise peksuga. Vene ametiisikud tahtsid vene tõlgi sisaajäämist takistada poliitilistel põhjustel ja teda sundida vägivallaga tagasi pöörduma N.Liitu.

DN märgib edasi, et taolisel puhul oleks olnud loomulikum kui välisminister ise, kabinetisekretär või mõni muu teine poliitiline ametiisik andnuks üle rootsi protesti. Asi poleks sellegipoolest saanud suuremaid proportsioone, kuid selle tegelikku sisu oleks paremini selgitatud, nendib DN.

Parempoolsete või moderaatide häälekandja Svenska Dagbladet leiab, et kiirus protesti üleandmise suhtes on kiidetav. Edasi on välisministeerium teinud vene saatkonnale ülesandeks võtta kasutusele sobivaid abinõusid.

See on SvD arvates "tark samm", kuna nii väldítakse igasuguseid prestiižhiküsimusi, mis kaasuksid tavalise väljasaatmise nõudega. Umbes nii, et kui venelasi Rootsist välja saadetakse, siis peab Moskva omakorda ka kedagi rootslast N. Liidust välja saatma.

Igal juhul loodab SvD, et suursaadik Jakolev lihtsalt teeb seda, mida ta peaks tegema: et patustajad saadetakse N. Liitu tagasi.

Vahepeal on aga politsei uurimused selgitanud, et kaks neist kuuest isikust, kes kasutasid ärahüppaja vastu vägivalda, on diplomaadid N. Liidu saatkonnast. Kel nagu kõikidel teistel diplomaatidel on vastav immuunsus, mis tähendab seda, et neid

SIIT ja SEALT

● **Lakewoodi linnapea Lawrence D'Zio andis üle auaadressi kohalikule eesti rahvatantsujuhile Ferdinand Rikkale tema 50 a. sünnipäeva puhul. Linnapea on korduvalt vaadanud eesti rahvatantsu ja auaadressis avldab ta tunnustust hr. Rikka tööle.**

● **Stockholmis sündis Mall (n-na Rääätas) ja Karl Bengt Lönngrenile poeg.**

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

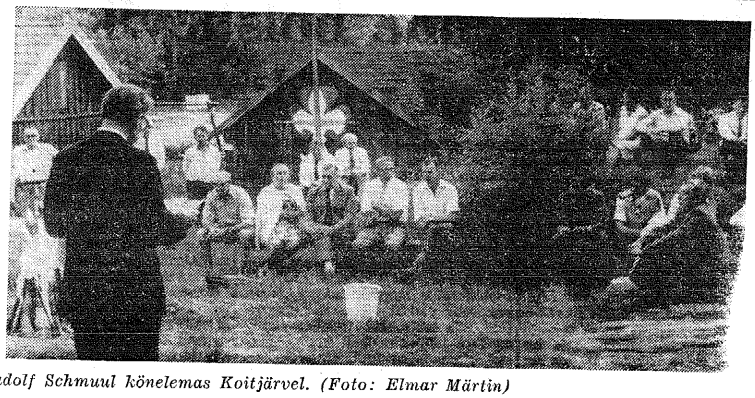
Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Andr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00
—0, Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 129:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 45:-
Kuu ..... kr. 12:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB

Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1971

Rudolf Schmuul könelemas Koitjärvel. (Foto: Elmar Märtin)

R. Schmuul Koitjärvel:

Kas saame unustada mis juhtus Eesti rahvaga?

GÖTEBORG (EPL) — Masendavaid momente 1949. a. suurküüditamisest jutustas oma Võidupüha tähistamise kõnes kalandustegelane Rudolf Schmuul Vänersborgist, kes küülalisena esines Göteborgi Põllumeeste Kogu seitsemendal Võidupüha tähistamisel 3. juulil Koitjärvel. Rudolf Schmuuli isa ja ema olid küüditatuteks ja julmi aastaid kommunistliku rezhiimi ohvrina.

Võidupüha tähistamine toimus Koitjärve kohviku ruumes, mis kippusid kitsaks jääma. Esimees Elmar Aibast avas tähistamise, millest osa võtsid liikmed ja nende külalised märkimisega, et Göteborgi PK on võidupüha, eestlaste populaarseimaid tähtpäevi Vabaduspäeva kõrval, truult aastast-aastasse tähistanud ja alati "eesti pinnal", s.o. liikmete suvilates ja maa-aladel või siis eestlaste omal Koitjärvel. Piduliste hulk on aastast aastasse aiva kasvanud. Ta soovis pidulistele head tuju. Ühtlasi tegi teatavaks, et tänavune traditsiooniline lõikuspidu toimub laup. 25. septembril Göteborgi Eesti Majas.

Istuti mõned tunnid lõbusas veestluses ja lauldes toidulaudades, kusjuures ühislaule juhatas ja saatis akordionil Hans Pääbo.

Videviku saabudes koguneti Koitjärve lipuväljakule, kus lipumastis lehvis vaikses tuules sini-mustvalge lipp. Süüdati "võidutuli" ja esimees E. Aibast palus PK liiget, kalanduskonsulent Rudolf Schmuuli sõna võtta.

Rud. Schmuul meenutas, et Võnnu lahing oli teatud "pööripäevaks Vabadussõjas ja selle tähistamiseks tegi lõunarinde ülem kindral Põdder korralduse, et heisatakse üle maa sinimustvalged lipud. Traditsioon, mis kestis iseseisvuse läbi, oli sündinud, Rud. Schmuul tuletas meelde Võidupüha pidamist oma kodukülas Muhus:

— Traditsioonilise tule süütamine minu kodukülla kiigemäel, kuhu töttasid nii vanad kui noored, ei unu minu mälust kunagi. Olen kindel, et see tule sära ja võidupüha traditsioon seisab meeles paljudel teistelgi kaasmaalastel. Midagi pole püsivat. See sai kesta ainult 20 aastat.

Kõneleja puudutas nüüd neid päevi, kui idanaaber Eesti iseseisvuse vägivaldselt hävitas:

— Sellest on nüüd 30 aastat möödas, kui venelased koos kaasmaalastest ülejooksikutega, nii venemaalt tulnud kui ka Eesti kommunistidega hakkama said ühe meie ajaloos suurima kuriteoga. Ma mõtlen küüditamisööle 13. vastu 14. juunit 1941, mil tuhanded süütud inimesed, nii lapsed kui vanad, nii terved kui haiged loomavagunites ära viidi vene sunnitöölaagritesse ebainimlikkedesse tingimustesse. Need püssipäradega tagumised meie kaasmaalaste uste taga 30 aastat tagasi ei saa ega tohi ununeda kunagi.

Mul tuleb meelde nagu oleks see sündinud ainult mõni öö tagasi, kui kaks vene sõdurit püssitäägid löögiks valmis koos kahe eraviidee isikuga, minu tolleaegse korteriperenaise ukse taga Pärnus keskkööl kolistasid ja sissepääsu nõudsid. Mis peale selle kõik juhtus, selleks puuduvad tänasit sõnad et seda väljendada.

Umbes tunni aja pärast sõitis maja ukse ette veoauto, inimesi viimseni täis tuubitud. Viimased sõnad, mis minu majaperenaine mulle ütles, olid: Ole hea Ruudi, anna tibudele süüa, millised ta raskete aegade tõttu omale oli muretsenud. Tal sel hetkel nagu ei tulnud meelegi oma saatus, mahajääv ilus maja ja muu varandus. Ainult kanad, need elusad olevused, et need mitte nälga ei jääks, need olid tal viimseni meeles. Inimesi veeti kui loomi loomavagunites. Mõni aeg hiljem sain talt kirja ilma margita, kuidas see minuni jõudis, seda ma ei tea tänaseni. Kirja lõpus seisis, kui meil ainult vett oleks. See oli nagu hüüdja hääl kõrbes mida keegi ei kuule...

Rudolf Schmuul puudutas ka 1959-aasta märtsiküüditamisi, mis tabasid eeskätt talupidajaid:

— Selle vägivalla ohvriks langes ka minu isa, kes sama aasta jaanikuupäeval omale viimse eluaseme leidis ühe suure kase all kaugel Siberis. Minu kallis ema, kes kolm päeva tagasi lõpetas oma maise raske teekona, kes kõik need viletsused läbi elas, on jutustanud sellest pikast reisist, mis kestis üle kuu aja. Inimesi sündis ja suri ning mõned kaotasid mõistuse.

Mõned kustutasid ka ise oma elu. Kõik see on nagu raske unenägu, mida ärgates nagu ei tahaks uskuda.

Seetõttu pole võibolla ka ime kui neid tõdesid siinsele perearahvale rääkides nad nagu ei tahaks seda uskuda. Paljudel on igaljuhul arvamine, et praegust kommunismi Stalini ajada, kuna see kõik toimus Stalini ajastul. Paljudel on see arusaamine, et praegust kommunismi Stalini ajaga ei saa võrrelda. Tekib küsimus, kuidas on meie enestega. Kas hakkame ise ka indoktoreerimise mõju all möödunud aegadest mälu kaotama ja sellega uude kommunismi, millest nii palju räägitakse, uskuma?

Kõneleja otsides vastust, leidis, et vastus võib olla nii ei kui ja, sest osa meie haritlaskonnast pooldab sidemeid kodumaal kehtiva okupatsiooni esindajatega. On isegi esile hakatud tõstma nõukogude kirjandust kui "sisukamat ja paremat" võrreldes pagulasloominguga, unustades, et seal kõik kirjutamine toimub partei eeskirjade järele. Rud. Schmuul polemiseeris siin ka Rootsi Eestlaste Esinduse ühe erakonnaga, kes viimasel Esinduskogu istungil tegi ettepaneku töökavast välja jätta ettepanek selgitustöö tegemiseks kommunismi vastu:

— Nende arvamine on, et kui meie oma kodumaa eest võittemisel kasutame antikommunistlikke argumente, pole meil võimalust abi ega toetust saada siinsetelt vasakpoolsetelt noorsoouhingutelt. Minu isiklik arvamine on, et see rada on väär. Meil ei ole kellegi ees vaja häbeneda, kui räägime neist kuritegudest, mis vene kommunistlik diktatuur meie maa ja rahva kallal on korda saatnud. Meie poliitiline võitlus ja rahvuskultuuriline tegevus peavad kestma edasi ja niipalju kui võimalik, käsikäes.

Rud. Schmuul leidis, et Põllumeeste Kogud siin on käinud sirget ja viget rada. Meile, eestlastele on tähtsaim saavutada üksmeelsust, et meie jõud edukam ja töö efektiivsem oleks.

—in.

EESTI MUINASJUTUD INGLISE KEELES

NEW YORK (VES) — USA kongressi raamatukogus töötav eestlane Selve Maas, kes on kogunud eesti rahva muistendeid ja helilindistanud rahvaviise, on valminud ingliskeelne kogumik eesti muinasjuttudest.

Nagu ta ise märgib, andis raamatu koostamiseks talle tõuke Christian Anderseni raamatukogu külastamine Odenses Taanis aastal 1969. Anderseni muinasjutte on teatavasti tõlgitud 69-sse keelde ja need on kättesaadavad kogu maailmale. Selve Maas, meenutades kauneid eesti muistendeid, leidis, et ka need peaksid rahvusvahelist huvi äratama, nagu lood külmataadist, kullaketrajaist, põrgupiigadest, Vanapaganast, põrgupiigadest, Emajõe sünnist jne. On ju eesti rahva suurimad rahvaluule kogud maailmas, mis aga paraku ei ole kättesaadavad teistes keeltes.

Ta valis välja 15 muinasjuttu Fahelmanilt, Kreutzwaldilt, Jannsenilt, Körvilt, Kunderilt ja Eisenilt ja tõlkis need inglise keelde. Raamatu on redigeerinud Ralph Garretson Kongressi raamatukogus ja kirjastuse ülesandel illustreerinud Kanadas elunev ungari kunstnik Lazlo Gal, kes töötas koos Selve Maasiga.

Raamat äratas juba ilmumisel tähelepanu ja näit. üks Marylandi koolivalitsus ostis selle köikidele maakonna koolidele. Autoril on kavas järgmine köide veel 15 eesti muinasjutuga. Äsjailmunud 143-leheküljelise kogumiku pealkirjaks on "The Moon Painters and Other Estonian Folk Tales". Kirjastas "The Viking Press, New York.

Miks Taltsi ei olnud?

Tallinnas ilmuva "Spordileht" reportaazhis Sofia tõste-euroopameistrivõistlusilt märgitakse lakooniliselt, et "Jaan Taltsi ei olnud seekord tiitlit kaitsmas". Märkimata jääb miks. On tal midagi viga, alavorm või m.s.?

Tema kaalus tuli SM-võistlustel teatavasti kolmandaks Karl Utsar 545 kiloga (187,5+162,5+195). Surumisel ebaõnnestus Utsaril 190 kg tõstmine ja rebimises vigastas Utsar küünarnigese. Hange käega tõukas ta algraskuse 195 kg ega sooritanud rohkem tõsteid, kartuses kätt rohkem vigastada.

Pan Am omab kogemused

See on see mis lõeb

See on see millest õpib

Üle aasta on Pan Am lennanud nüüd 747-ga

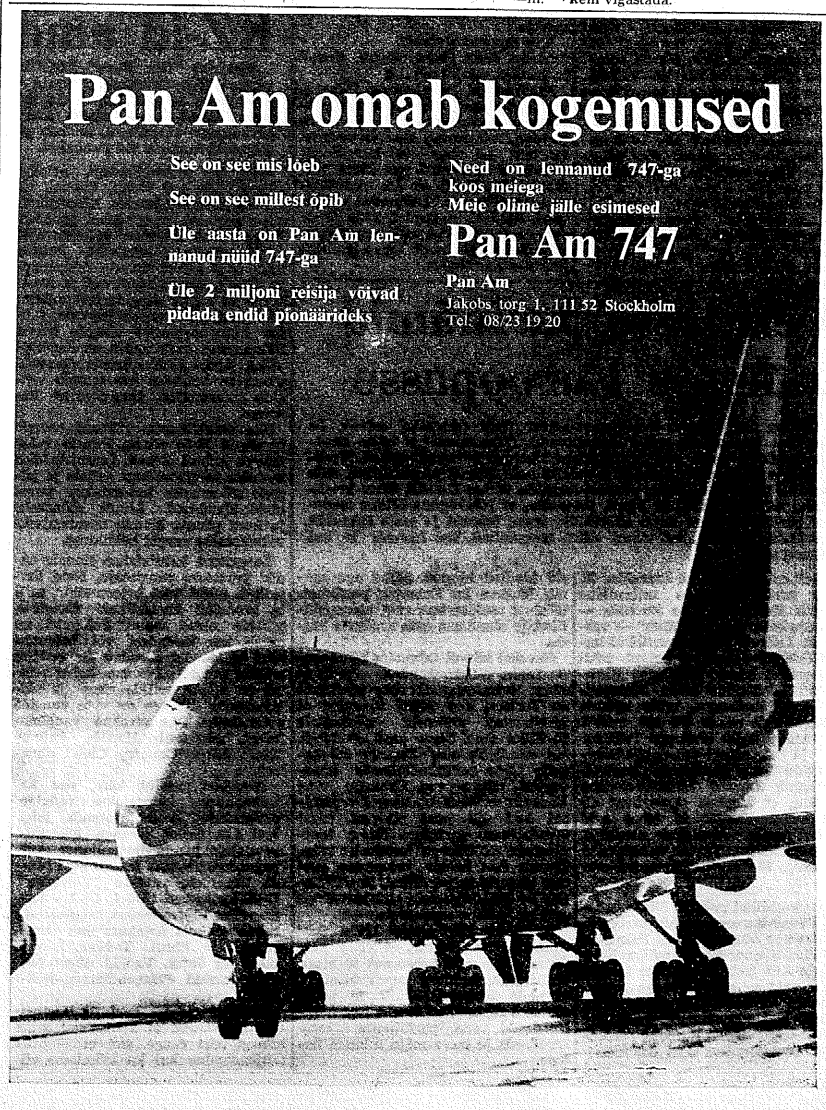
Üle 2 miljoni reisija võivad pidada endid pioneerideks

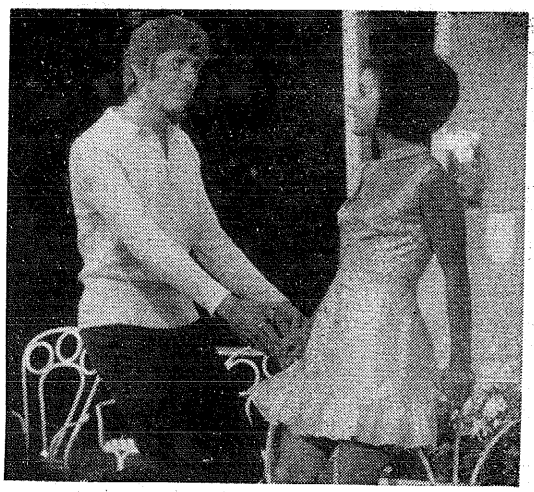
Need on lennanud 747-ga koos meiega

Meie olime jälle esimesed

Pan Am 747

Pan Am
Jakobs torg 1, 111 52 Stockholm
Tel. 08/23 19 20

Anne Mari Horm mängib, tantsib ja laulab subretirollis koos partneri Bengt Gillberiga.

Anne Mari Hormi edu Helsingborgis

HELSINGBORG (EPL) — 19. juunil toimus avaetendus Helsingborgi Fredriksdals pargiteatris Benatsky tuntud operetile "Valge Hobune", mille produtsendiks ja peaosakandjaks on Nils Poppe. Teksti on ümber tööttanud ja rootsi oludele kohandanud Kar de Mumma. Lavastus sai kogu rootsi ajakirjanduses väga kiitva arvustuse. Valgehobu vöörsemaja perenaise osa mängib Berti Carlberg ja subretirolli Anne Mari Horm.

Nordvästra Skånes Tidning kirjutas oma arvustuses temast:

"... Aluspüksivabrikandi tütart mängis Anne Mari Horm, tüdruk kellele on raske mitte jagada kiitust. Ta on töötanud balleti alal 9 aastat, nii et seda oskas ta hästi. Tal on edasi dramaatiline väljaöpe Calle Flygari teatrikoolist. Ta laulab ka, on mahe ja täidlane alt, hästi sobiv duettides advokaat Siedler'iga. Sellele lisaks näeb ta välja fantastiliselt kena ..."

Aftonbladet kirjutab:

"... Anne Mari Horm mängis — kõigepealt aga ka tantsis — suurepäraselt ...

"Arbetet Malmös:

"... armas, väike tütarlaps, kes tantsib, laulab ja ageerib õige huumoriga."

Kvällsposten Malmös:

"Anne Mari Horm liigub elavalt ja armsalt, meeldivalt ..."

Fredriksdali pargiteatrit Hälsingborgis peetakse Skandinaavia ilusamaks vabaõhuteatriks ja on oma parkide, muuseumi, lossi ja aedadega juba ise suur vaatamisväärsus. Etendused toimuvad igal õhtul kell 19.30, pühapäeviti on ka pärastlõunaetendus kell 16.00. Operetti mängitakse kuni 15. augustini, selle järele on grupp kutsutud esinema nädalapäevadeks Göteborgi linna juubelipidustuste raamides.

Venelaste parfüümid müügile Euroopasse

Moskva uue reivana Euroopa majanduse ruineerimiseks esineb ka parfüüm. See on rünnak "Chanel nr. 5", "Diorissima" ja teiste kuulsate markide vastu, mis demineerivad Euroopa kosmeetikaturul. Moskva sihiks on: vallutada need turud. Et seda tõsiselt kavatsetakse, seda kinnitas Nõukogude Liidu eksport-kaupade näitus Baselis. Ühes broshüüris, mida külastajaile jagati, üteldakse, et Nõukogude Liidus toodetav parfüüm olevat sama väärtuslik, samal tasemel ja sama luksuslik kui Bolshoi-ballett, kui siberi vääris-karusnahad, kui kaaviar ja kui krimmi sekt.

Baseli näituse kõrval korraldas N. Liidu parfüümitööstuse eriteadlane Anatoli Kalishewski ka Zürichis — luksushotellis "Carlton Elite" — vastuvõtu Lääne-Euroopa parfüümi-importööridele. Pakutava kriimi sekti ja kaaviari kõrval tutvustas Kalishewski Nõukogude Liidu kosmeetikatööstuse toodangut, mille näidete kollektsioonis esines üle 200 artikli. Referaadiga selle toodangu "väärtusest" ja "ulatusest" esines Nõukogude Liidu Berni saatkonna kaubandusnõunik Dimitri Soitnikov, kes kinnitas, et Moskva eksportivat ainult kvaliteetkaupu, ja mitte neid saadusi, mida levitatakse siseturul, kus peamise parfüümina esineb odav "Krasnaja Moskwa" ("Punane Moskva").

Oma parfüümi paiskab Nõukogude-Liit Lääne-Euroopa turule umbes 40 prots. võrra odavamalt kui Prantsuse parfüümitööstus. Ka ei määra Nõukogude Liit jaekaubandusele kindlat hinda, vaid selle määrab iga importöör ise, või äri, kus see parfüüm müügil. See on võte segaduse ning häirete tekitamiseks Euroopa parfüümikaubanduses, kus seni domineerisid kindlad hinnad. Nüüd aga sunnib Moskva ka Euroopa parfüümitööstust revideerima oma hinnapoliitikat ja alandama oma saaduste hindu.

Shveitsi kõrval tutvustas Nõukogude Liidu väliskaubanduse organisatsioon Sojuzimexport vene parfüüme ka Torinos, kus püüti tõestada, et tarvitamisel säilitavat nõukogude parfüüm oma lõhna kuni 48 tundi. Ka esitati Torinos ülevaade Nõukogude Liidu parfüümitaimede istandustest, mis asuvad Krimmis ning Kaukaasias. Need istandused varustasid seni (ja juba pikemat aega) Prantsusmaa parfüümitööstust tooranetega. Nüüd aga kavatseb Nõukogude Liit hakata tooranete asemel eksportima parfüümi, ja nii kaotab ka Prantsusmaa parfüümitööstus oma suurima tooranete varamu.

Reklaamis Nõukogude Liidu parfüümitööstus rõhutab, et vene parfüümi lõhnasegu koosnevat 90 prots. ulatuses loomulikest essentsidest ja et neile lisatavat ainult 10 prots. ulatuses sünteetilisi aineid. See kindlustavatki vene parfüümile tema kvaliteedi ja terve mõju inimese nahale.

Venemaa enne bolshevike revolutsiooni puhkemist

Suurte kaotatud södade tagajärjeks on meie ajastul tihti revolutsioonid. Pärast 1. maailmasõda tekkis riigipööre isegi kahes sõja kaotanud riigis, Saksas ja Venes. Esimeses tulid selle tagajärjel pukile mööduvad ringid, teises äärmuslased bolshevikkude näol. See ei olnud juhus. Kuidas ja miks see sündis, sellest kirjutavad 12 asjatundjat 1970.a. ilmunud raamatus "Russlands Aufbruch ins 20. Jahrhundert" (Venemaa üleminek 20. sajandisse, mille kirjastas Walter-Verlag Olten-Freiburgis (väljaandjad G. Katkov, Erwin Oberländer, Nikolaus Poppe ja baltlane Georg v. Rauch).

Sovjeti ajalooteadlased kirjutavad tervet tsaar Nikolai II. valitsemisaega kui enamlaste võimuletuleku eellugu, mis on osaliselt ka õige. Nende uurimustel on muide üks tähtis külg. Nad valgustavad selle väga rikkaliku materjali põhjal, mis on nende kasutada, Nikolai II. epohhi väga üksikasjalikult ja toovad päevavalgele asjaolusid, mis ilma nende uurimusteta oleks unustusse jäänud. See käib eriti välispoliitika ja sotsiaalajaloo kohta. Nende teadlaste töödel on aga ka oma nõrkused. Nad väljuvad seisukohast, et oktoobrirevolutsioon oli terve majandusliku ja poliitilise Venemaa arengu tulemuseks, oli loogiline "tulemus Lenini poolt ellukutsutud kommunistliku partei tegevusest ja Lenini enda tööst". Tohutu suur raamatute hulk, mis ilmus viimase 100-aastase sünnipäeva puhul püüab näidata, et ilma Leninita oleks Venemaa hukkunud.

Sarnane küsimuse käsitamisviis tingib faktide mahavaikimist või moonutamist, mis ei mahu Nõukogude mõtlemise ja ettekujutamise raamidesse oktoobrirevolutsiooni osast Vene ajaloos, kuna kõike, mis tõesti kaasa aitas või aidata võis enamlaste tagajärjerikkale revolutsioonile, liialdatakse. Selle tagajärjeks on muide väide, nagu oleksid kõik teised vene poliitilised voolud ja parteid, mis osalt olid kaugelt suuremad ja mõjurikkamad kui enamlased, olnud tagurlikud. Mitmesugused tähtsad algatused nende parteide poolt, mis käisid vastu Lenini tõeksmõistetele, loeti ja loetakse praegugi veel hukkumisele määratud seltskonna "dekadentseteks vaimusünnitusteks".

Siia kuulub näiteks Stolõpini maareform, mis oleks mitte ainult vene talupojaskonnale, vaid tervele Venemaale suurt kasu toonud ja mida muide sakslased hukka müütsid, kuna ta oleks Venemaad sõjaliselt vähemalt sama tugevaks teinud kui kommunistide pikaajaline ja palju verd maksnud tegevus.

See kommunistide teooria enamlaste partei ülitähtsast tegevusest ja ettekujutamatust edust Venemaa kasuks, on tugevasti mõjutanud ka läänes ajalooteadlasi ja poliitikuid, nende mõttekäikudele annud sageli vale suuna ja seda just vene kommunismi kasuks. Sama vale on muidugi vastupidine seisukoht, nagu oleks oktoobrirevolutsioon toonud vaid kahju Venemaale. Sellest aga enam ei räägita vastandina vaadetele, mis valitsesid veel 40 aastat tagasi. Meie aja tõsised ajalooteadlased ja vene olude tundjad on kõik enam-vähem arvamusel, et Venemaa oli küps suurte reformide läbiviimiseks, mis oleksid tulnud ka ilma Stalini ja tema aloiste türannide verevalamisteta. Ilma enamlasteta oleks mitte ainult Venemaa ise, vaid terve maailm kergemini elada saanud ja et Venemaa paljudel aladel, millistel ta ka veel tänapäev on läänest tublisti maha jäänud, oleks hoopis kaugemale jõudnud. Venemaa kodanike vaesus ja viletsus on praegugi suured ja nende elustandardit ei saa võrreldagi lääne tööstusmaade tööliste ja talupoegade tasemega. Õige küll: mõnel alal on N. Liit läänemaailmaga samal tasemel ja võiboll a mõnes osas viimasest isegi ette jõudnud, kuid vene raketid ja lennud määlmaruumi ei kaalu kuidagi üles seda armetut elu, millist venelased ise ja nende poolt ikestatud vähemusrahvused peavad elama.

Materjali rohkus ja küsimuse ulatus ei luba kahjuks peatuda üksikasjalikult üksikutel aladel, kuigi nad on raamatus kirjeldatud elavalt ja ülevaatlikult ning võimalikult lühidalt. Seepärast piirdume peaükkide loeteluga, et lugejale pilti anda raamatu sisu rikkusest.

George Katkov ja Michael Futrell selgitavad vene välispoliitikat 1880 kuni 1914 ,mil algas I. maailmasõda ja sellega vana Venemaa lõpp. See söda kutsuti muide välja olulisel määral Nikolai II-st ümbritsevate hooviringkondade poolt, kes nägid mässu ja revolutsiooni tulekut ning loetsid võiduka sõja puhul veel kord pääseda kaosest. Kui nad hiljem taipasid, et sarnased kalkulatsioonid olid rajatud vale eeldustele, siis oli juba liiga hilja päästa, mis päästa annab. Mõned riigimehed, nagu krahv Witte, nägid sõja tulemusi ette ja hoiatasid kõigist jõust sõja eest, kuid asjatult. Tsaar Nikolai II., ise nähtavasti sõja vastane, oli liiga nõrga iseloomuga selleks, et kindlal käel vastu astuda neile ringidele suurvürst Nikolai Nikolajevitshiga eesotsas, kes tahtsid söda ja oma tahtmise läbi viisid.

Lothar Schultz kirjeldab Venemaa põhiseaduslikest küsimustest. Witte pealekäimisel pandi lõpuks 1905 a. revolutsiooniga küll maksma uus konstitutsioon, mida aga kõrgemad võimud tsaariga eesotsas rikkusid ja mis ei toonud kasu rahva vaestele kihtidele, samuti nagu Stalini kuulus konstitutsioongi seisab ainult paberil ja mida täidetakse niivõrd, kuivõrd see on kasulik parteile.

Erwin Oberländer peatub poliitiliste parteide osa juures endisel Venemaal ja käsitab ühte nõrgematest tsaariaegsetest nähetest. Baltlane Karl Thalheim kirjutab Vene majanduslikust arengust, mis muide näitab ,et enamlaste väide, nagu poleks tsaariaegses Venes midagi tehtud maa tööstuse arenemise kasuks, on vildak.

Harry Willets pühendab ühe peatüki agraarküsimustele, mis kuulusid alati Venes tähtsaimate probleemide hulka. Nikolaus Poppe peatub Siberi majanduslike ja kultuursete probleemi juures. Violet Conolly kirjutab rahvusküsimustest tsaaririigis, mis puudutab ka meid, soomlasi, poolakaid ja teisi vähemusrahvusi. Hans Bräker köneleb muhameedlastest, Elisabeth Stenbock-Fermor vene kirjanduse "hõbedasest ajastust" ja Oskar Anweiler koolikorrast. Raamatule on lisandatud hea bibliograafiline valik.

OSKAR ANGELUS

Hanoi kommunistide KZ-id ameeriklasile

Ajakirjas "Das Beste" kirjeldatakse, kuidas koheldakse USA sõjavange Põhja-Vietnamis. Laagrid vangide piinamiseks ja nende ajude pesemiseks asuvad Hanois ja ümber Hanoi. Need on n.n. hädа- ja surmalaagrid, kuhu vangid transporditakse kinnissilmi. Transpordiks kasutatakse veoautosid, millede põrandail vangid, seotuna ka kätest ja jalgadest, laotakse kui puuhalud.

Neid, kes satuvad vangi, aetakse külast külla kui loomi. Rännak ise toimub kiirmarsi korras. Külla jõudmisel seotakse vangi jalad ja käed. Selles olekus uletakse ta siis ühte puuri rahvale näitamiseks. Puurist mööduvad mehed urineerivad vangile näkku, naised sülitavad ja kasutavad ka keppe vangide torkimiseks. Süüa antakse transporditavale (külast külla aetavale) vangile harva. Näitamiseks kasutatakse bambuskeppidest puure. Lisaks kasutatakse neid puure ka kohtades kus toimub vangide koondamine transpordiks Hanoisse.

Koondamislaagris viibivad vangid tavaliselt 10-30 päeva. Puuris tuleb lamada kõhuli olekus. Lamajate käed seotakse märja nööriga seljale ja jalgade sidumiseks kasutatakse puust plokk-klambreid. Ainult söömiseks ja kord päevas käimla kasutamiseks vabastatakse vangid köidikuist.

Laagritena kasutatakse Hanois endisi prantsuse vangimaju. Neid ümbritseb nüüd veel betoonmüür, mille krooniks klaaskillud. Kongides, millede seinad samuti betoonist, on ainult kas laudadest või betoonist nari ja käimlat asendav ämber. Muu mööbel puudub. Põranda kohal seintes on augud rottide sisse- ja väljajooksuks. Ka see on võte vangide piinamiseks. Üks sarnane vangimajadest, mis asub Hanois, kannab "Zoo", teine "Country Club" nimetust.

Kongides puudub küte, sest ka külmatunnet kasutatakse vangide piinamiseks. Äratus toimub juba kell 5.30. Sellel järgneb häälekõvendajate kaudu hommikune propagandasaade, mis kestab pool tundi. Vangidele antakse "ülevaade" USA kaotustest rindel, USA-s toimuvatest sõjavastastest rahutustest, rahva üldisest hoiakust jne. Umna ajal ja õhtul. Toduks leib ja takse ka õhtul. Vangid nimetavad neid saateid "Hanoi-Hanna Häälleks".

Kõik vangid viibivad üksikkongides. Ka muidu ei kohta nad mitte kunagi teisi vange sest nii ämbrite tühjendamine kui ka käimlasse viimine toimub kongide järjekorras — ikka ja alati ainult ühekaupa. Pesemiseks on kasutada erikong, kus selleks kasutada ainult üks ämbritäis külma vett. Sellest peab jatkuma nii keha kui ka särgi pesemiseks. Aega on pesemiseks ainult viis minutit. Süüa antakse kaks korda päevas: lõuna ajal ja õhtul. Toiduks leiab ja veesupp. Vastav portsjon asetatakse kongi ukse ette koridori põrandale. Selle võtmiseks peab vang valvuri ees kummarduma. Pärast toidu ülesvõtmist ta peab jääma valvelseisakusse kuni ukse selgemiseni. Narile heitmine toimub kell 21.

Kes vangidest — ja kui suurel arvul — sureb, seda ei tea keegi. Küll on teada, et vähemalt 80 prots. kõigist vangidest on haiged. Peamised hädad on nahahaigused, kõhuussid, tuberkuloos, lihaste kidunemine ja vaimsed häired. Kuid paljud kannatavad ka piinamiste tulemuste tõttu. Samuti selle tõttu, et peamise karistusena esineb pikemaajaline toidu ja vee äravõtmine.

Piinamiseks kasutatakse käsi pidi lae külge ülesriputamist ja püssipäradega peksimist. On loomulik, et neist laagreis puudub ka vajalik arstiabi. Kõik see on põhjuseks, et Põhja-Vietnami "valitsus" ei võimalda ka Rahvusvahelise Punase Risti esindajail nende laagrite külastamist.

Mõned USA sõdurid viibivad juba üle seitsme aasta Hanoi vangilaagris. Üle 300 vangi viibivad seal juba kas neli, viis või kuus aastat. Hanoi ametlikud teated kõnelevad 781 USA sõdurist, tõeliselt aga peab ulatuma nende arv üle 2000. Ka teatas Hanoi ainult 28 vangi surmast. On loomulik, et ka see arv ei vasta tõele ja ei ole ka kontrollitav, sest seda kõike takistab valele baseeruv süsteem.

● **Stockholmist söitsid USA-sse külaskäigule Peeter ja Mari-Ann (n-na Olvet) Teedla. Pr. Teedla vanemad elavad USA-s ja ta tuli abiellumisel Rootsi elama.**

● **Dala-Husby kirikus laulatati lektor André Francois Huitric ja majandusüliõpilane Katrin Lauter.**

Huvitavat Acta Balticas:

Kui sakslased organiseerisid vähemuste eraldamist Venest

Juuni algul ilmus Königsteinis asuva Balti Instituudi aastaraamatu X köide, mis seekord küll ei sisalda ühtegi kirjutust eestlastelt, selle eest aga toob ühe artikli soomlaselt Seppo Zetterbergilt, mis sisaldab rohkesti üllatavat materiali. Autor on kasutanud Soome Riigi arhiivis leiduva ja seni avaldamata vaabdusvõitleja dr. Herman Gummeruse kirjavahetust ja mälestusi. Nende najal ta jutustab, kuidas 1916.a. kevadel esmakordselt tekkis mõte, kasutades Saksamaa võitusid Venemaa üle, lõhkuda selle keiserriigi ja eraldada temast terve rida venestamise surve all ägavaid väikerahvaid. Selle mõtte teostamiseks kutsuti ellu "Venemaa Võõrrahvaste Liit", mille algatajateks olid Leedu huvides tegelev baltisakslane Friedrich parun von der Ropp ja mainitud H. Gummerus. Liikumise asjaajajaks aga oli eestlane Aleksander Kesküla, kes väljaspoolt (peamiselt Saksamaalt) saadud rahadega korraldas Stockholmis (Stocksundis asuvas villas) luksuslikke vastuvõtte, kus peeti läbirääkimisi ja sepitseti plaane.

Gummerus teatab, et A. Kesküla isiklikus elus oli tagasihoidlik ja elas lihtsalt, kuid omas annet suurejoonelisek esineda ja pidada poliitilisi läbirääkimisi. Tema oligi see, kes 1917.a. kevadel viis Saksa kindralstaabis läbi Leninile loa sõita läbi Saksamaa Venemaale, et seal võidelda sõja lõpetamise eest.

Kuigi Kesküla tegutses Saksamaa huvides k(elle abil ta lootis purustada Venemaad), ei soovinud ta töötada koos baltisakslastega meie kodumaa tulevase kujundamise asjus. Samuti, kuigi tema sõbrustas Leniniga, polnud ta huvitatud Nõukogude korra jalulesaadmisest Venemaal. Kuigi Kesküla töötas ka tulevase Eesti kasuks, ei pidanud ta ühendust eesti rahvusliike tegelastega, ta polnud kellegi poolt valitud ega volitatud tegutsema eestlaste nimel.

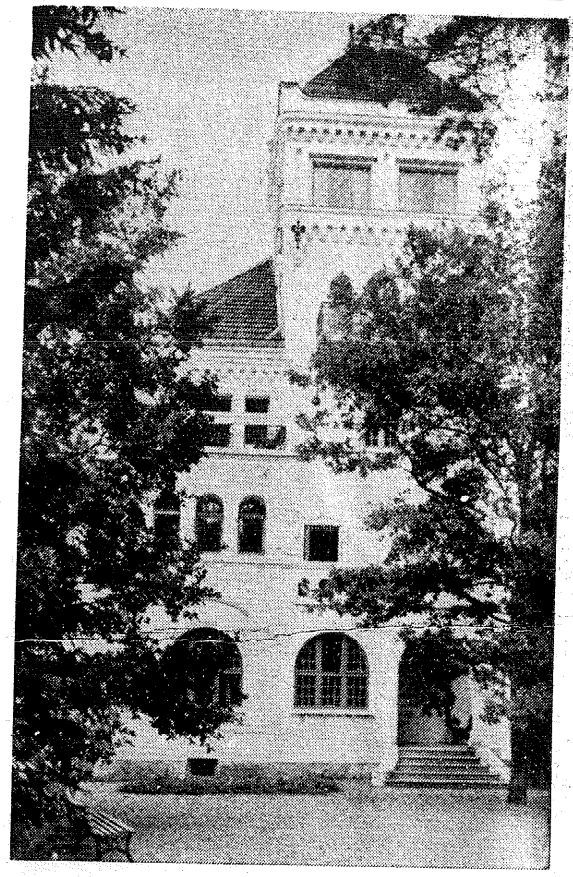
Seda ja palju teise huvitavaid asju teab S. Zetterberg A. Keskülast. Tema tõmbus kogu asjast tagasi, kui 1918.a. Jaan Tõnisson ilmus Eesti välisdelegatsiooni juhina Stockholmi ja Eesti iseseisvusele hakati taotlema lääneliitlaste (ja mitte Saksamaa, nagu seda lootis A.K.) abi.

Teistest Acta Baltica X k. avaldatud kirjutistest tuleb pidada teaduslikust seisukohast kõige väärtuslikumaks E. Staffa tööd kirikuolude kohta Nõuk. Liidus.

Kui sama aastraamatu endistes köidetes on ilmunud 14 usuelu ja kiriku tegeliku seisukorra üle. Nõukogude Liidus siis on käesolev uurimus pühendatud usuvastase kihutustöö ja kirikupoliitika teoreetilistele ja filosoofilistele alustele. Autor väidab, et need on rajatud Hegeli dialektikast Marxi ja Engelsi poolt tuletatud ajaloolisele materialismile ("histomatile"). Selle põhjal tuleb usku ja kiriklikke talitusi pidada "mineviku jäänusteks", mis kuuluvad paratamatult kadumisele ja selle eesmärgi saavutamiseks rakendatavaid võtteid ja meetodeid tuleb kohandada teatava aja olukorrale ja sellest sõltuvatele aktuaalsetele vajadustele. Sellepärast ei ole Nõukogude poliitika kiriku suhtes olnud pidevalt ühesugune. Kord on ohjad lõdvemaks lastud, kord jälle pingule tõmmatud. Sõltuvalt sellest, kuidas mõni usutunnistus suhtub Nõukogude võimusse, on ka rezhiimi poliitika nende suhtes. Kuna katoliku kirik on tulnud Venemaal elavate rahvaste juurede läänest ja need rahvad on alati hoidnud lääne kultuuri poole, avaldades isegi separatistlikke tendetse, siis on just see kirik pandud kõige suurema surve alla. Autor leiab, et Eesti ja Läti luteri kirikud on okupatsioonis võrdlemisi hästi organiseeritud ja on oma diplomaatilise hoiakuga suutnud saavutada talutatava olukorra.

Ülejäänud kaks kirjutist köne all olevas Acta Baltica köites pakuvad meile vähemat huvi. Raamatu lõpus on terve rida retsensioone, nende hulgas õige põhjalik retsensioon Juh. Aaviku "Eesti muusika ajaloo" kohta.

G. Ney.

Uhke Stocksundi villa Stockholmis, mis oli rahvusvahelise seikleja Kesküla residentsiks a. 1918

Aleksander Kesküla

Tal kaotas Kärnerile!

Pärnu maleturniiril oli suureks üllatuseks eksmaailmameistri Tali kaotus eesti meisterklassi mängijale Kärnerile. Kärner aga kaotas eesti suurmeistrile Paul Keresele viimases, 12-ndas voorus. Keres ja Tal jagasid teist kohta, kuna võitjaks oli suurmeister L. Stein, kes saavutas 10 punkti eelnimetatute 9,5 vastu.

Bronsteinil oli 9, Kärneril 8, Etrukil 7,5, Neil 6,5, Lutikovil 6, Tarvel 5,5, Pohlal 5, Kiviojal 4,5, A. Vooremaal ja T. Oimil 4 ning Värkil 2,5 punkti.

Sport

"Tennis West" A. Kabest

Kalifornia tennise ajakirja "Tennis West" poolt koostatud 1970.a. Lõuna-Kalifornia edetabelis on Alvar Mehis Kabe 18-aastaste grupis 22. kohal.

Alvar Kabe õpib Kalifornia ülikoolis (UCLA), kuuludes ühtlasi (UCLA tennisemeeskonda.

Vancouveri Eesti Päevadel 1969.a. tuli Alvar Kabe tennise turniiri võitjaks. Samas tunnistati ta ka lääneranniku eestlaskonna parimaks sportlaseks, saades ühtlasi Bernard Nurmseni nimelise rändauhinna, olles selle hooldajaks kuni eelseisvate X Lääneranniku Eesti Päevadeni Los Angeleses, mil toimub järjekordne tennise turniir.

Mehis Kabe on sündinud Stockholmis.

Eestlaste tulemusi raudteeriide taga

Okup. Eesti kergejõustiklasi võttis osa rahvusvahelistest karikavõistlustest Riias, kus saavutati üsna häid tagajärgi. Veljo Kuusemäe saavutas kettas 60,28 ,tulles esimeseks. 400 m tõkkejooksu võitis Rein Töru 51,6 ja Milvi Tori msaavutas 200 m tõkkejooksus 28,0. Ühe 800 m jooksu võitis Tõnis Matsin 1,50 7. Helgi Parts kordas kettas 52,74-ga hooaja rekordit samuti nagu Mart Paama odas saavutusega 76,76, Milde Kade 800 m jooksus tagajärjega 2,08,3 ja Jüri Liigand kolmikus 15,82-ga.

Tartus võisteldes saavutas Endel Pärn 150 0m jooksus hea tulemuse, 3.46,5.

Bulgaarias, Sofias käis võistlemas tartlane ja Euroopa sisemeistrivõistluste hõbemedalimees kõrguses Jüri Tarmak. Ta saavutas esikoha 2.08-ga.

Võistlema lubati Vene okupatsioonivõimude poolt minna eestlasi Helsingisse kaasaegses viievõitluses.Seal võideti soomlasi tagajärjega 28.950: 25.344. Kaksikvõidu saavutasid seal Raivo Saldre kellegi S. Shtorkiga punktidega 5172. Juunioride võistlusel saavutati kogum kolmikvõit. 1. tuli Aldo Tammsaar 4968 p. 2. Tõnu Schneider 4692 p. ja Raivo Russmann 4 397 punkti. Võistluste üldseis okup. Eesti kasuks oli 9:1.

Venemaal, Orjolis, toimunud purilennuvõistlusil saavutas Tallinnast pärinev Eda Laan 30 m pikkusel kolmnurkel lennul keskmise kiirusega 90 km uue rekordi, mis on ka Venemaa rekordiks.

Ujumisvõistlusil Tallinnas saavutas Krista Saar 25 m rajal 200 m seliliujumises aja 2.39,4, mis on uueks tiiskasvanute ja noorterekordiks. Uue noorterekordi 20 0m kompleksujumises saavutas ajaga 2.43,7 ja 100 m seliliujumises ajaga 1.14,7 samuti Krista Saar.

Naiskõrgushüppes uus rekord

Okup. Eestis püstitas uue rekordi naiste kõrgushüppes Reet Kaarneem, kes Tartu staadionil saavutas 1.73 m. Senine rekord, 1.70 kuulus Muza Lepikule. Reet Kaarneem on 27 aastane, lõpetanud Tallinna Pedagoogilise Instituudi kehakasvatusosakonna ja töötab noorte kergejõustikutreenerina. Ta hüppab n.n. "flopi" stiilis.

Võimlemisvõistlused noortele Kanadas

Moodsa Võimlemise Liidu poolt Torontos korraldatud võimlemisvõistlustest võttis osa 13 gruppi. Noorte edasijõudnute (7-12 a.) klassis võitis Kalev-Estienne grupp koosseisus K. Meipoom, L. Laur, B. Gashein, L. Karuks, A. Ilves, M. Heinma, L. Liipere, A. Epsen. Algajatest võitis Scarborough grupp: K. Dulder, D. Viisima, K. Lust ja P. Kiil. Vanematest algajatest tuli esikohale Niagara piirkonna Secondary School'i grupp. Edasijõudnute keskmises klassis tulid esikohale 83,6 punktiga võimalikust sajast: K. Viinamägi, S.Kann, E. Lui, R. Paju, K. Millikan, M. Mihkelson, E. Kuutan, T. Reitam. Üksikvõimlemises tuli esimeseks C. Lindenberger (8,5 p.) ja teiseks V. Leemet (7,6 p.).

Õhtul näitasid grupid vanematele oma tööd ning lõpuks esindusrühmad demonstreerisid kõrgetasemelist võimlemist.

● **Lakewoodis, USA-s ristiti Helge (n-na Tamme) ja dr. Tõnu Thomas Kanguri poeg Jaan-Julius. Lapse isa on hambaarst ja asub lähemal ajal Mayo instituudi juures edasi õppima.**

Veel Baltikumist USA-KONGRESSIL

WASHINGTON (VES) — Kongressi mõlemas kojas jatkusid rahvaesindajate sõnavõtud, mis algasid 15. juunil Balti riikide okupeerimise 31. ja suurküüditamise 30. aastapäeva puhul. Sõnavõttudes toodi ette Balti riikide küsimuses Kongressi ja välisministeeriumi vahel toimunud kirjavahetust ja mainiti nimeliselt mitut eestlast, kes aastapäevade puhul eesti organisatsioonide esindajatena avalikel üritustel esinenud.

Senaator **Strom Thurmond** Põhja-Karoliina osariigist rõhutas pikemas kõnes, et küsimuses ei ole Balti riikide enesemääramise õigus, sest see on juba teostunud ajalooline fakt. Praegu on küsimus selles, kuidas saab aidata Eestit, Lätit ja Leedut.

Senaator arvas, et praeguses olukorra jaoks on selleks tee ning võimalused näidatud "Balti resolutsioonis", H. Con Res. 416, mille teksti ta uuesti esitas äratrükkimiseks. Ühtlasi esitas ta ka kirjad,mis välisministeeriumi ja Kongressi välissuhete komiteede vahel vahetati Balti resolutsiooni teokssaamise eel.

Senaator **William Proxmire** Wisconsist, kes 14. juunil oli juba sõna võtnud eriti Leedus toimunud küüditamiste kohta, esines kõnega kolme Balti riigi küsimuses. Ta rõhutas, et president Nixon, välisminister Rogers ja USA peaesindaja UN-is ambassadöör Bush peavad olema valvel selle eest, et täidetaks H.Con. Res. 416 tingimusi.

Balti riikide päevade puhul võttis sõna veel senaator **Paul J. Fannin** Arizonast.

Esindajatekojas ütles Ohoi delegaat **William E. Minshall,** et ta on kuulunud Esindajatekoja koosseisu 1955.a, saadik, on sellest ajast peale võidelnud ikestatud rahvaste vabastamiseks ja katkab seda ka televikus.

James A. Burke Massachusettsist, kes on Eesti Rahvuskomiteega pikemat aega kontaktis olnud, eestlaste ja teiste balti rahvusgruppide taotlusel astunud Kongressis välja Balti postmargi ja ikestatud rahvaste erikomitee saamiseks, esines hingestatud sõnavõtuga Balti riikide õiguste kaitseks.

Ella T. Grasso, naisrahvasaadik Connecticutist rõhutas, et ameerika rahvas ei tohi unustada vendi Ida-Euroopas, eestlasi, lätlasi ja leedulasi, tungivalt nõudes, et president rakendaks H. Con. Res .416 sätteid.

John M. Murphy, New Yorgi osariigi delegaat esitas uuesti H. Con. Res. 416 teksti, meeldetuletuseks valitusele, mida rahvaesindus täitvalt võimult Balti riikide suhtes ootab.

Cornelius E. Gallagher New Jerseyst ja **William S. Sroomfield** Michiganist rõhutasid Balti riikide rahvaste murdmatut vabadustahet ning kutsusid ameeriklasi üles olema valvel selleks, et need rahvad ei pettuks oma lootustes USA-le.

Kaks rahvasaadikut **Gerald R. Ford** Michiganist ja **John J. Rarick** Louisianast märkisid Kongressi protokolli võtmiseks, et . Washingtonis, D.C. korraldatud pidulikul jumalateenistusel küüditatute mälestamiseks võttis eestlaste poolt sõna **Gerhard Buschmann,** kes on Eesti Rahvuskomitee peavolinik Washingtonis.

Cicago rahvasaadik **Frank Annunzio** esitas Kongressi protokolli võtmiseks märgukirja. mille esitas Chicago ikestatud rahvaste komitee ja millele eestlaste poolt on alla kirjutanud Chicago Eesti Seltsi esimees **August Parts.**

Ilmastikuvaatluse ajaloost babüloonlastest tänapäevani

Vanimad meteoroloogilised tähelepanekud, kirjutatuna savitahvlitele, pärinevad Babüloniast. Praegu asuvad need savitahvlid Londonis Briti Muuseumis. Oma enamikus need babüloonlaste tähelepanekud kõnelevad viljasaagi olenevusest ilmastikust. Vanas Kreekas aga esinesid juba looduse kalendrid, milledes anti ilmastiku kirjeldusi pikemaks ajaks ette. Ka nimetus "meteoroloogia" pärineb Vana-Kreekast, kus ühus esinevaid nähtusi nimetati "meteorideks".

Lisaks pärineb Kreekast ka esimene meteoroloogiat puudutav teaduslik töö. Selle kirjutas Aristoteles (384-322 e.Kr.), kes meteoroloogiat käsitles ühenduses füüsika ja astronoomiaga. Tänapäeval esineb meteoroloogia teadusena, mis uurib Maa atmosfääris toimuvaid nähtusi.

Euroopas esimesed andmed ilmavaatluste kohta pärinevad Moskvast. Ilmavaatlusi alustati seal juba 17. sajandi keskpaiku. Käsu andis selleks tsaar Aleksei, kes oli kirglik jahimees ja kes jahimehena huvitus ka ilmast. Kõik tähelepanekud ning andmed kanti valveteenistuse raamatusse. Näiteks: "1662.a., aprill 9, kolmapäev. Sadas pool arssinat lund".

Väga oluliseks saavutuseks oli ka baromeetri leiutamine Evangelista Torricelli poolt 1644. aastal. Kuid õhurõhu olemasolu ei tahetud siiski uskuda, sest inimesed ei tunnud ju oma õlgadel mingit survet. Alles 11 aastat hiljem tõestas Magdeburgi linnapea Otto Guericke Regensburgis uskumatuile, et õhurõhk on siiski olemas. Nimelt laskis Guericke valmistada kaks õõnsat vask-poolkera.

Üks neist oli varustatud ventiiliga, mille kaudu sai õhku kokkupandud poolkeradest moodustanud kerast välja imeda. Väline õhk surus poolkerad nii kõvasti kokku, et isegi kummagi poolkera rakendatud kaheksa hobust ei suutnud neid lahti tõmmata.

Tuule kiiruse ja suuna määramise vastu suurimat huvi tundsid merikud. Nii pärinebki Inglise admiralilt Beaufortilt tänapäevani kasutatav tuule rõhk suudab tõsta või tasakaalu asendist välja viia mingit kindlat raskust või metallplaati, pärineb Leonardo da Vincilt (aastast 1500).

Erakondselt tähtis ilma kirjeldamisel ja ennustamisel on oskus eristada ja liigitada pilvi. Pilved kannavad endas tohutul hulgal veeauru, veepiisakesi ja jääkristalle. Pilve väliskuju järgi on võimalik otsustada, kas tuleb sademeid või mitte. Mõne pilve iseloomulik välimus kuulutab, et nende järele ilmuvad taevalaotusele varsti uued pilved, mis toovad kas äikest või lund.

Pilvede kuju võib näidata, et ilm paraneb. Inglasele Luke Howardile kuulub esimene asjalik, 1803.a. pärinev pilvede klassifikatsioon. Esimene rahvusvaheline pilvede atlas anti välja 1896. aastal rootslase Hildebrandssoni ja inglase Abercromby eestvõttel

Regulaarseid ilmastikuvaatlusi alustati Euroopas 18. sajandi esimesel poolel. Aastal 1781 organiseeris Mannheimi Akadeemia ka esimese suurema meteoroloogiajamaade võrgu, millesse kuulus 38 jaama Euroopas. 2 Põhja-Ameerikas ja 1 Grööni maal. Eestis tehti esimesed meteoroloogilised vaatlused Tallinna sadamas, kus alates 1806. aastast väikeste vaheaegadega tegutses meteoroloogiajaam. Esimesed meteoroloogilised vaatlused Tartus pärinevad 1822. aastast.

Kuid need olid tehtud võrdlemisi madalal tasemel. Regulaarseid vaatlusi alustati Tartus 2. detsembril a. 1865. Sealtpeale loetakse ka Tartu meteoroloogiaobservatooriumi algust. Selle rajajaks oli Tartu ülikooli füüsikaprofessor A.A. Oettingen.

Kiiremas tempos hakkas meteoroloogia arenema 19. sajandi teisel poolel. Tõuke andis selleks ajaloolise torm 14. novembril 1854. Selle tormi ajal sai raskesti kannatada liitlaste laevastik, mis asetas Balaklawa lahes ja piiras Sewastoopolit. Siis tekkis mõte- uurida võimalusi tormide ennustamiseks. Selle ülesande täitis prantsuse astronoom Leverrier, kes joonistas ka esimese ilmastikukaardi.

Kõrgemal atmosfääris toimuvate protsesside registreerimiseks kasutati esialgu tuulelohesid, millede külge monteeriti meteorograafid. Hiljem hakati kasutama lennukeid. Esimesed taolised uurimislennud sooritas eestlane August Töllasepp 1916. aastal Kiievis. Temalt ilmus ka vastav uurimus.

Omariikluse aastail koondus Eestis kogu meteoroloogiline tegevus Tartu ülikooli Meteoroloogia Observatooriumi, mille juhatajaks oli prof. K. Kirde, kelle sulest ilmus ka rida ülevaateid Eesti kliima kohta.

Vanemad kui meteoroloogia-alased ilmastikuvaatlused on vanarahva ilmaennustused. Oma enamikus on need teaduslikele määratlusile vastavad ning arvestatavad ka tänapäeval. Näiteks:

kui kuul (päikesel) on ring ümber, tuleb sadu ja tuult;

kui tähed heledalt säravad, püsib selge ja külm ilm;

kui pilved risti käivad, tuleb sadu;

kui õhtul kastet pole, läheb vihmale;

kui talvel mets kohiseb, tuleb sula;

kui kajakad kiscndavad, tuleb torm;

kui rebane haugub, tuleb tuisku;

tugev kaste toob ilusa ilma;

L t e

ÜKS VIIMASEID HOMMIKTEATERLASI

Eesti teatriajaloos on pälvinud erilise tähelepanu "Hommikteaater" (1921—24), mis Eesti lavale tõi oma ajastu moodse ekspressionistliku draama ja naelutas kinni rezhii suure tähtsuse. Teatriajalukku on läinud selle teatri andekas ja (Woldemar Mettuse sõnadega:) võibolla koguni geniaalne lavastaja varasurnud Aggio Bachmann (1897—1923). Ta oli ka üks väheseid sellest anonüümsest trupist ,kelle nimi avalikkuse ette ulatus.

Võib-olla ainsana Hommikteatri inimestest on välismaal praegu Selma Erits ,kes 9-ndal juulil pühitseb Torontos oma 70-ndat sünnipäeva.

Selma Erits on esinenud kõigis tähtsamais Hommikteatri lavastustes: Tamarana Alfred Brusti "Igaveses inimeses", esimese naisvangina Ernst Tolleri "Mass-inimeses", Agathena Walter Hasencleveri "Inimestes" ja Intlana "Valeri Brjussovi "Maas".

Mõnigi neist rollikujundustest on leidnud kiitvat mainimist veel kaua aega hiljemgi. Vaadeldes tagasi iseseisvuse-aegse teatri 20-aastasele arenguloole kirjutas Wold. Mettus a. 1938 ajakirjas "Teater", kuidas ta vaiksemail tundidel ikka veel kuuleb Tamara õudset kaebamist Brusti "Igaveses inimeses". Too hingehaige tüdruk raskelt lohisevate sammudega poolköiki läbi tuumi kõndides hüüdis monotoonselt, oigavalt valulise metsosopraniga, veidi paisuva tooniga, teises lauses kõrgemalt ja valjemini alustades, siis vähehaaval tooni langetades ja vaiksemaks jäädes: "Mul on loom kõhun. Lõika mul ometi loom kõhunt.", millele Cordatus (A. Bachmann) vastas maheda ja rahustava häälega: "Ei ole, Tamara. Ei ole". Sedasama repliigivahetust meenutab Mettus veel paguluseski ilmunud teatriraamatus "Narrid, näitlejad ja nõiad".

Ka naisvangid Tolleri "Mass-inimeses" on meelejäävad kujud. Selma Erits ja Ann Saarist lõid lüürilise lõppstseeni täiesti autori mõtte järgi, kirjutab aastal 1966 Eesti teatriajaloo vihikute sarjas ilmunud teos "August Bachmann ja Hommikteater", lisades: "See vangide lõppstseen jääb kõlama reekviemina... lavastatud muusikaliselt, esimene vang ütles oma lause kõrge sopraniga, teine metsosopraniga esimene kergelt õõsvas toonis, teine langevas".

Sama teatriajaloo vihik meenutab ka tuletikumüüjat tütarlast Agathet Hasencleveri "Inimestes", pidades näidendi piltidest erilise muinasjutu hellusega looduks Alexanderi (A. Bachmanni) ja Agathe vahelisi lühikesi stseene.

Bachmann värbas Selma Eritsa Hommikteatrisse siis kui ta viimast oli kuulnud kooliaktusel deklameeitimas Gustav Suitsu "Aikest". Enne seda oli Selma Erits lavakunstiliste teadmistega tutvunud Elise Kevendi teatrikursustel ja sealt pärines ka ilulugemise lihv.

Pärast Bachmanni surma jatkas "Hommikteaater" tegevust veel ühe hooaja "Estonia" näitlejatari Hilda Gleseri juhatusel, kuni trupp lagunes. Selma Erits oli tõenäoliselt ainus, kellele Gleser tegi ettepaneku üle tulla "Estoniasse". Vahepeal olid aga neiu tulevikuplaanid muutunud ja teatrilavale tuleb ta tagasi alles kümmekond aastat hiljem Saaremaal. Poolkutselises Kuressaare Teatris mängib nüüdne Selma Sepp reas Riivo Kuljuse lavastustes naispeaosalist ja saavutab erilise menu kuni Tallinani välja saaremurdelises Mälk-Särevi "Õitsvas meres" Taali kehasjana.

Selma Eritsa koolitee kulges üle Tallinna Haridusseltsi õhtukursuste, Õpetajate Seminari ja Tallinna Kolledzhi kuni Tartu ülikoolini, mis jäi lõpetamata. Õhtuse koolitöö kõrvalt töötas ta kuni abiellumiseni 1925 "Riigi Teataja" toimetuses keelelise korrektorina. Selma-Erits-Sepa kunstihuvid ei ole piirdunud teatriga. Ta on õppinud mõned aastad maalikunsti Ants Laikmaa juures ja on jatkanud seda harrastust Torontoski. Kunstnikukalduvus on perekonnas edasi läinud nooremale pojale arhitekt Peeter Sepale, kes on esinenud mitmeil näitustel ja laiemini tuttavaks saanud "Mana" kujundajana. Seltskondlikul alal tegeles S. Sepp juhtivalt veel Saaremaa "Kodutütarde" ridades. Neist päevist on ta kirjutanud paguluses "Saaremaa albumis".

Juubilar on abielus Oskar Sepaga, kes iseseisvuse ajal Saaremaal tegeles laevanduse, väiketööstuse-kaubanduse ja omavalitsuse aladel. Abielupaaril on kolm poega ja neli pojatütart. Lisaks Peetrile elab Torontos veel Jüri, elukutselt ehitusinsener, kuna Stokholmis viibib poeg Keino, kes on keemik.

Teatrisõber

Saksa turistid Venes Kreml ja Willy Brandt

(ME) Korraga leiame Saksa ajalehtedes tohutu palju reisikirjeldusi Nõukogude Liidust. Loeme näiteks: Irkutski lähedal käisime karujahil, olime laagris taigas ja nautisime Siberi puhast õhku ja vett, Armeenias maitsesime head veini ja konjakit, Buhaaras õppisime tundma Nõukogude Liidu edusamme. Intourist — Kremli ametlik reisibüroo hõiskab: käikjal nii Leningradis, Moskvas, Kilevis, Jaltas ja Vladvostokis leiame külastajaid Saksamaalt, s.t. Lääne-Saksamaalt. Intourist uhkeldab arvudega: 1969 tuli Bonni riigist 74 000 külalist, 1971 150 000 ja võimalik et 1975 on külastajate arv 300 000. Ironiseerib tuntud Saksa sõdurileht: mis 1941. aastal Saksa sõdurit ei õnnestunud, õnnestub sakslasel erariietes täiel määral — sissemurrud Kiievi ja Vladivostoki vahel õnnestunud. kõik saksakeele oskajad, et teha sakslastele elu mugavaks ja nauditavaks nii Habrovskis, Kaukaasias kui ka Ukrainas.

Milleks niisugune pugemine sakslastele?

Esialgseks eesmärgiks on teha sakslastele selgeks, et venelaste poolt Euroopas ei ähvarda mingi oht. Sakslastel ei maksa rutata relvastatud jõudude ülesehitamisega. Pangu rõhk kultuurisidemete loomisele ja kaubandusele. Nõudku omakorda, et USA viiks vähemalt osagi oma vägesid koju.

Natukene kaugem eesmärk: sakslased ratifitseerigu sõlmitud lepingud ja aidaku sellega venelastel konsolideerida nende sõjaaegseid vallutusi Ida Euroopas — ja kui kasutada tolle sõdurilehe lõikavat huumori, siis — aidaku haisev muzhik teha healõhnaliseks ja salongikõlvuliseks.

Kui sakslased ratifitseerivad Brezhnevi—Brandti lepingud, siis on tee vaba suurele Euroopa julgeolekukonverentsile, millele venelased saalamahti nüüd annavad Teise Viini Kongressi nime ja tähtsuse. Nii nagu tantsiv kongress Viinis 1814—1815 kindlustas Euroopa suurvõimude kontserni ja hoidis ära Euroopas ja aitama luua Kremli impeeriumi Vaiksest Ookeanist kuni Atlandi Ookeani. On rahu ja hõõrumisteta Euroopa—Kremli plaanide ja mustri järgi

Saksa turistile püüavad sealsed asjamehed seletada: kes olete äsjast Pravdat lugenud Honecker viibis Moskvas, kas saate aru Honecker, mitte Ulbricht. Sellega on üteldud, et Kreml on ühe takistuse kõrvaldanud sakslaste teelt.

Honecker on mees, kes pole Leninit tundnud ja terve Teise Maailmasõja ajal oli Saksamaal Berliini vanglas — seega pole puhtvereline Moskva mees ja seega ei evi niisugust prestiizhi nagu seda oli Ulbrichtil — pikaaegse Kremli kooliga mees, aga kangekaelne Ida-Saksamaa õiguste eest võitleja.

Viimati viibis Ulbricht Moskvas "Tsaar Leonid I" kroonimispidustustel — nii pilkenimi 24. parteikongressile — ja varsti leiti aeg tulnud olevat tema kõrvaldamiseks — kõrge vanaduse ja haiguse ettekäändel Üle Honeckeri pea on Kremlil kergem kaubelda Bonniga.

Isegi toda fakti, et marssal Gretschko üsnagi sagedasti "Krasnaya Zvezda" veergudel nõuab armee tugevdamist ja rääkib Lääna-Saksamaa revanshistide taltsutamisest, ei taha Brandt kuigi tõsiselt võtta.

E. LG.

Austraallaste kohtumine UPPSALAS

Austraalia on teatavasti kontinent, mis asub väga kaugel Rootsist (lennureis Sydneyst Amsterdami vältab ligi 50 tundi), ja sealt tuleb eesti külalisi võrdlemisi harva. Kui aga kahed kaasmaalased Austraaliast, kes omavahel täiesti võhivõõrad satuvad Rootsi saabunult ühe. ja samal päeval ühes ja samas linnas ning pealegi ühes ja samas majas (!) omi kaasmaalasist koolisõpru ja sugulasi külastama, siis tohiks selline seik küll ülimalt kuriioosne ja ainulaadne kokkusaamine olla.

Akuraat just niisugune kollisioon juhtus äsja Uppsalas. Nimelt sõitis hr. Valler Lipping (Sydney lähedalt), olles perekonnaga kolmekuisel Euroopamatkal, külla oma tädile — pr. E. Lindverele, kuna pr. Vidau (samuti pikemal Eurooparеisil), just samal ajal "astus sisse" pr. G. Rossmani poole samas majas! Muidugi haarati kohe kinni harukordsest juhusest, et "Austraalia rahvast" õhtupoolsel "kohvipartyl" ka omavahel tuttavaks teha. Et see õhtu möödus üllatusist põhjustatud naerupuhangute ja rõõmupahvatuste tähe all, on niisiis arusaadav. Pr. Vidau jätkas oma reisi Soome kaudu, kuna perekond Lippingu reisikava lõpposas oli Norra, Rootsi, Taani ja Saksamaa kaudu jälle jõuda tagasilennu lähtekohta Amsterdami.

Lühiteated Ameerikast

● **President Richard Nixon tunnistas uimastusmürkide tarvitamise ameerika rahva "avalikuks vaenlaseks nr. 1", peab tarvilikuks asutada selle vastu võitlemiseks eriline riiklik asutis ja otsib rahvusvahelist koostööd uimastusmürkide piiramiseks.**

● **Ameerika veoautode tehas "Mack Trucks ,Inc.", Allentownis, Pa. kirjutas N. Liidu kaubandusesindajaga alla lepingu 700 miljoni dollari väärtuses masinate ning seadmete müümiseks N. Venele hiigelsuure tehase ehitamiseks raskete veomasinate tootmiseks.**

● **Esindajatekoda lükkas tagasi ettepaneku lõpetada sõjategevus Vietnamis 31. dets. s. a. Samuti lükati tagasi ettepanek sõja lõpetamiseks ja ameerika sõjaväe väljatõmbamiseks 30. aprillil 1972. Samasugused ettepanekud lükati tagasi ka Senatis.**

● **Kohtuvõimud teatasid, et demokraatide partei Senati enamusrühma end. sekretär Robby) Baker, kes praegu istub vanglas riigimaksudest kõrvalehoidmise eest, oli ka osaline suures vargajõugus ja tema majas oli jõugu peakorter ja varastatud esemete ladu.**

● **Presidendi peanõunik majandusalal Paul McCracken seletas, et USA majanduselu areneb ilig aeglaselt töötute töölerakendamise mõttes, ja et president otsustab juulis-augustis, kas mitte vähendada maksusid majanduse elustamiseks.**

Eesti Päevalehe TELLIMISPOSTGIRO number on 15 67 70-0

(Eesti Päevaleht Förlags AB, Box 667, 101 29 Stockholm)

Lugupeetud tellijaid palutakse mitte kasutada enam varasemat Eesti Päevaleht on kogu tellimisasjaajamise üle võtnud. Tellijatele tulevad endiselt sissemaksukaardid, nüüd aga juba uuele postgirole. Eskilstuna-Kurireni tellimispostgirot ega vanu sissemaksukaarte sellele postgirole, kuna Eesti Pä-

Soome-Eesti 137:73 KERGEJÕUSTIKUS

22. ja 23. juunil kohtasid soome kergejõustiklased Helsingis sportlasi okup. Eestist, kes okupatsioonivõimudelt olid saanud loa tulla võistlema üle lahe. Treenerina oli meeskonnal kaasas Hans Torim. Lõpp tulemusena võitsid eesti sportlased soomlastelt vastu tõsise kaotuse. Soomlased võitsid tagajärjega 137, Eesti 73 punkti vastu.

Eestlastel poinud millegipärast kaasas Ennu Laasneri, tugevat meest 200 ja 400 meetris, kelle ajad vastavalt on 21,8 ja 47,7. Kuid ka see poleks palju aidanud.

Võistluse tagajärjed kujunesid järgmisteks (S=Soome, E=Eesti):

110 m tõkkeid: 1. Kalju Jurkatam (E) 14.2; 2. Matti Hari (S) 14.4; 3 .Pauli Pursiainen (S) 14.5 ja 4. Endur Annus (E) 16.6.

100 m: 1. Raimo Vilen (S) 10.2; 2. Avo Oja (E) 10.7; 3. Aki Virolainen (S) 10.7 ja 4. Jüri Liigand (E) 11.2.

1500 m: 1) Kauko Lumiaho (S) 3.46,2; 2. Matti Tuura (S) 3.46,7; 3. Simmo Holtsman (E) 3.48,7, ja 4. Kaupo Metsur (E) 16.03.

400 m: 1) Rein Töru (E) 47.6; 2. Markku Rajala (S) 48.0; 3. Markko Juttola (S) 48.4 ja 4. Rein Tölp (E) 49.9.

Kaugus: 1. Reijo Toivonen (S) 7.70; 2. Tõnu Lepik (E) 7.57; 3. Mauri Myllymäki (S) 7.45 ja 4. Jaan Pelmas (E) 6.93.

10.000 m: 1. Seppo Tuominen (S) 28.17,2; 2. Ants Nurmekivi (E) 28.40,6; 3. Rauno Mattila (S) 29.07,6 ja 4. Toivo Koovit (E) 30.02,4.

Vasar: 1. Risto Miettinen (S) 64.38; 2. Paavo Kärki (S) 61.80; 3. Madif Ainso (E) 61.26 ja 4. Mart Tombak (E) 57.40.

Kõrgus: 1) Asko Pesonen (S) 208; 2. Reijo Vähälä (S) 208; Andres Külvand (E) 200 ja 4. Vello Lumi (E) 195.

4 x 100 m: 1) Eesti 42.0 ja 2. Soome (kohtunikud ei tunnustanud).

Ketas: 1. Risto Myyrä (S) 60.06; 2. Vello Kuusemäe (E) 58.68; 3. Juhani Tuomola (S) 57.68 ja 4. Enn Erikson (E) 55.62.

400 m tõkkeid: 1. Ari Salin (S) 50.5; 2. Rein Töru (E) 52.0; 3. Reijo Koivu (S) 53.2 ja 4. Mati Lall (E) 54.5.

800 m: 1. Markku Aalto (S) 1.51,2; 2. Rein Tölp (E) 1.51,6; 3) Jaakko Tuominen (S) 1.52,0 ja 4. Tõnis Matsin (E) 1.53,8 .

200 m: 1. Raimo Vilen (S) 21.2; 2. Ossi Karttunen (S) 21.6; 3. Kalju Jurkatamma (E) 21.9 ja 4. Aavo Oja (E) 22.0.

3000 m takistus: 1. Pekka Päivärinta (S) 8.32,8; 2. Tapio Kantanen (S) 8.36,6; 3. Ilmar Ruus (E) 8.39,4 ja 4. Lembit Kupp (E) 8.55.8.

Kolmikhüpe: 1. Jorma Gröhn (S) 16.03; 2. Penti Kuukasjärvi (S) 15.97; 3. Jüri Liigand (E) 15.74 ja 4. Jüri Lamp (E) 15.61.

5000 m: 1. Lasse Viren (S) 13.45,2; 2. Mikko Ala Leppilampi (S) 13.45,8; 3. Erik Maasik (E) 14.35,2 ja 4. Simmo Holtsman (E) 14.41,4.

Teivas: Antti Kalliomäki (S) 480; 2. Risto Ivanoff (S) 480; 3) Ülo Iter (E) 480 ja 4. Avo Luigela (E) 460.

Oda: 1. Jorma Kinnunen (S) 8188; 2. Hannus Siitonen (S) 80.60; 3. Mart Paama (E) 77.54 ja 4. Jaan Palmas (E) 50.04.

4 x 400 m: 1. Soome 3.10,0; 2. Eesti 3.28 (Lall, Martin, Tölp Töru).

USA-külalisi

Stockholmis viibis lühemal külastusel Põhja Illinoisi Eestlaste Koondise esimees Olaf Tammark, kes töötab insenerina ühes arhitektibüroos. Temaga kaasas oli abikaasa Marga (n-na Habicht) ja 9-aastane poeg Mati.

Olaf Tammark oli aastaid tagasi mõnda aega Rootsis, samuti tema abikaasa. Olaf Tammark sattus nimelt sõja lõpul Siberisse vangi, kust ta hiljem pääses koos sakslastega Lääne-Saksamaale. Lake Genevas, Wisconsini osariigis, kus ta elab, peab ta sageli ameerikalastele loenguid Eestist ja oma elamustest vangistuses.

Perekonna reis läks üle Londoni ja Rootsist sõideti kontinendile, kus külastatakse Saksamaad ja Austriat.

†

Minu unustamata armas abikaasa

Vidrik Kaar

* 17. 6. 1913 Tartus
† 7. 7. 1971 Stockholmis

Kustumatus leinas

RITA

Matusetalitus toimub neljapäeval, 15. juulil kell 17.00 Vantöri kirikus Högdalenis.

†

Armast vilistlast

Vidrik Kaar't

mälestab leinas

KORP! FRATERNITAS ESTICA

†

Armast söpra

Vidrik Kaar't

mälestavad

MALLE, TIINA
CARA ja OLEV

†

Armast

Vidrik'ut

mälestavad vaikses leinas

EVA ja REIN

Tütarlaps, kes riskis Moskvas vabadusega, kirjeldab võitlust inimõiguste kaitseks N. Liidus

GÖTEBORG (EPL) — Handelstidning avaldas 7. juulil artikli "hanejalgades" pealkirjaga "Antisovjetisk verksamhet" (Sovjetivastane tegevus), mille autoriks on Anneli Koppel, kes mõni aeg tagasi sai rootsi teadeteteenistuse kaudu üldtuntuks oma julge tegevusega: ta reisis turistina Moskvasse ja jagas seal Rootsi SMOG-organisatsiooni liikmena venekeelseid lendlehti, mis käsitlesid inimõiguste rikkumist N. Liidus. Ta arreteeriti KGB poolt ja teostati ülekuulamine. Anneli Koppel esines aga ülekuulamisel niivõrd kindlalt ja kartmatult, et ta — tõenäoliselt — just selle väärarmatu hoiaku tõttu lennukisse paigutati ja Venemaalt välja saadeti.

Anneli Koppel jutustab HT-s:

— 1. aprillil avaldas Sovjeti valitsuseorgan Izvestija avaliku sõjakuulutuse Skandinaavia SMOG-komitee, Itaalia inimõiguste eest võitleva komitee ja Flaami Ida-Euroopa aktsioonkomitee vastu. Nagu teada, on need organisatsioonid tõstatanud küsimuse inimõiguste rikkumisest N. Liidus.

See oli sõimuartikkel ehtsas Sovjeti-stiilis. Izvestija ei puudutanud vähimagi asjalikkusega nende organisatsioonide tegevust. Oleks ta seda täinud, siis oleks ta pidanud ka puudutama teemat tervete mõistustega inimeste kohta, kes suletakse vaimuhaiglasse N. Liidus seetõttu, et nad segavad ülemklassi hingerahu, oleks pidanud puudutama kontsentratsioonilaagreid Mordovas teisitimõtlejate ja usklike jaoks, spetsiaallaagreid saartel Põhja-Jäämeres, kust peaaegu keegi enam tagasi ei tule jne.

Kuna see ca 300-realine artikkel ei sisaldanud ainsatki asjalikku vastuargumenti, siis asus vene leht selle asemel isikurünnakule. Kui sovjeti ajalehed ei saa või ei pea vajalikuks esitada asjalikke argumente, siis kasutavad nad poriheitmise meetodit, et kahjustada isikuid säärasel viisil, mis on lääneles tundmatu.

Isikud Skandinaavia SMOG-komitees, Flaami komitees ja teistes taolistes organisatsioonides, kes on huvitatud inimõiguste jaluseseadmisest N. Liidus, tembeldatakse Izvestija poolt, mis ei ole muud kui võimurite hääletoru N. Liidus, "provokaatoreiks", rumalaiks inimesteks, narkomaanideks ja "seksuaalkäiderlikeks", kes levitavad "sovjetivastaseid pisiajakirju" N. Liidus ainult iseenda profiidi huvides. Nad on kõik perverssed isikud. Vähe veel sellest. Nad on ka "rahvusvahelise imperialistliku" ringkonna teenistuses.

Selle sõimuartikli avaldamise peamiseks põhjuseks oli kahe belglase tulek N. Liitu selleks, et võtta kontakti ringkondadega Moskvas, kes peavad intensiivset võitlust inimõiguste eest N. Liidus. Belglased, kes tahtsid anda nendele ringkondadele oma moraalset tuge, arreteeriti KGB — vene Gestapo — poolt ja asetati pressiva ülekuulamise ette, kuid lasti lõpuks siiski vabaks ja sunniti maalt lahkuma.

Itaallane Gabriele Cocco reisis aprillis N. Liitu. Ta oli huvitatud sealsetest inimlikest õigustest. Ta pidi tagasi tulema 12. aprillil, kuid teda pole seni veel näha olnud. On aga teada, et ta on KGB kongis Lefortova-vanglas.

Keegi ei tea, milles teda on süüdistatud või kui kaua teda seal kinni peetakse. Sovjeti seadused on venitatavad ja isik võib istuda arestis piiramata aja.

Sovjeti ülemklass teeb kõik selleks, ütleb Anneli Koppel edasi, et olla välismaal nähtud kui salongikommunist, kui korralik ühiskonnagrupp maalt, kus pole endastmõistetavalt mingit probleemi, kui küsimuses on inimõigused. Sellest tuleneb unustamine läänes, et tegelikult on tegemist väljakujundatud diktatuuriga ja veel enam väljakujundatud rõhumisega.

Organisatsioonid nagu SMOG j.t., kes on tõstatanud küsimuse inimõiguste rikkumisest N. Liidus, muutuvad pettunuks ja kibestunuks maad juhtivate sovjeti võimurite suhtes.

Hästikrohvitud fassaadi taga on sunniitöölaagrid usklike ja poliitiliselt teisitimõtlejate jaoks, vaimuhaiglad tervetele teisitimõtlejaile, spetsiaalvanglad tüübist Vladimir ja palju muud. Ükski nendest ei kannata päevavalgust. Seetõttu märgistatakse humanitaarset tegevust "sovjetivaenulikuna" ja trahviga kuni 7 aastat sunniitöölaagris!

Inimesi, kelledel on julgust tõstatada küsimust inimõigustest N. Liidus, peetakse hulludeks, fashistideks või ükskõik milleks, hoolimata sellest, et nad on idealistid, kes on valmis teiste pärast oma vabadust mängu panema. Seepärast pressitakse ka itaallast Coccot, kuni KGB saavutab "ülestunnistuse" spionaazhist või nn. "kukutavast tegevusest". Ja teadagi, ei ühtki sõna inimõiguste mainimiseks!

Ametlik Sovjeti hoiak on abitu ja primitiivne, kui kerkib üles küsimus inimõigustest. Muud polegi ju oodata, kui tegelikkus satub konflikti puhta ja terava valega. See hoiak näitab samuti, kui valus on tegelikult küsimus Sovjeti võimugrupile.

— Paljud on siiski aktsepteerinud Sovjeti võimueliidi teesi, et kõik võitlus Uue Sõna (s.t. diktatuuri ja uus aristokraatia) vastu N. Liidus on "asjatu, lilaldatud, mahavisatud või otse kahjulik" (kõigutab maailmatasakaalu jne.).

Telegrammibürood, pressibürood, ajalehed, poliitikud ja ministrid kasutavad — enam-vähem ebaõiglikult — sovjeti terminoloogiat, kui nad kõnelevad N. Liidust. Kõneldakse "öönestavast tegevusest" N. Liidust: vene emigrantorganisatsioone näit. iseloomustatakse kui spioonorganisatsioone", kes saadavad oma agente N. Liitu selleks, et korraldada "antisovjetlikku tegevust" jne. Ikka sellises äraleierdatud stiilis.

Anneli Koppel lõpetab oma artikli järgneva hoiatava passusega: "Tuleb olla ettevaatlik, et massmeediumid ei lange samasse tooni nagu TASS, Izvestija ja Pravda ega hakka nimetama võitlust inimõiguste eest kui "antisovjetlikku", fashistinspireeritud" või "imperialistlikult dirigeeritud" tegevust või vahendama teadet, et Gabriele Cocco sai karistuse "kukutava tegevuse" eest."

Piiskopid

Algus lk. 1

Aga ta võis ju ka varem ainult näiliselt loogiliselt mõtelda. Tõeliselt olid need palavlikud unenäod."

Vaatamata sellele on Shimanov jäänud oma usule truuks:

"Jumala tahtmine sündigu kõiges. Kas nad mu mõistuse võtavad, Jumala minust eemaldavad, kõik mis Kõigevägevam teeb on hea ja õige. Ma võtan vastu seda, mida Jumal mulle annab nagu väike laps Isa käest, olgu see siis magus või mõru, mõistus või mõistusetus, valgus või pimedus, suurim ebapühadust või kõrgeim püha õnnistus..."

Teadaolevalt tegutsevad sellised "püühiaatrilised eriravilad" Kaasanis, Sõtshovkas (Smolenski piirkonnas), Leningradis, Tshernajahhovskis (end. Insterburg Ida-Preisimaal), Minskis, Dnjepropetrovskis ja Orjolis — võibolla ka mujal linnades. Paljudel vaimuhaiglatel on eriosakonnad, kus inimeste mõtteid ja usku püütakse "parandada".

Läänes on sedalaadi "ravi" ohvriteks nimesid teada üle 60-ne.

Ateistliku rezhiimi poolt kontrollitud Moskva patriarhaat vaikib kõigest sellest. Meie, vene kiriku vabad piiskopid, ei saa aga vaikida.

Aleksander Solshenitsõn nimetas tervete inimeste paigutamist vaimuhaiglatesse "üheks gaasikambri variandiks".

Vene ortodokskiriku ja meie kannatava rahva nimel pöördume maailma südametunnistuse poole:

● Mõistke hukka kommunistlik roim inimsuse vastu samal määral kui hukka on mõistetud natsionaalsotsialismi roimad.

● Suruge vaba maailma valitsused, rahvusvahelised organisatsioonid, ajakirjandus, televisioon, raadio kaitsma inimesi, kelle kallal rezhiimi sulased arstide näol vägivalda tarvitavad".

Piiskoppide vapustav appell on adresseeritud: "Kristlastele vabades maades".

● Mehhikos Gaudaljera linnas toimuvatel muusikapidustustel mängib festivaliorkestris kaasa vioolakunstnik Endel Kalam, kes alaliselt elab USA-s Bostonos.

Neli hukati?

Algus lk. 1

Arritatud meeste ülekuulamisest ei tulnud suurt asja ja Elken lasti samas otsekohe maha, kuigi ta meeleheites katsus väita, et nad ei ole mingid spioonid, vaid soomlaste sõbrad.

Nüüd viidi mahalastu ja tema veel elavad kaaslased Solbergi jaama juurde, kus nad sõnajalgadesse pidid kaevama hauad. Ka ülejäänud kolm hukati sellepeale ja kõik neli paigutati kaevatud haudadesse, mis kaeti mullaga.

"Nii peate, poisid, õppima söda pidama vaenlase vastu," ütles üks juhtidest. Mulle ja teistele noortele mõjus kogu asi ülimalt vapustavana ja ma ei ole seda suutnud kunagi unustada. See oli minu sõjaaegne jubedaim elamus".

Nii palju soomerootslase jutustust. Raske on nüüd, 30 aastat hiljem, selgitada, kes noormehed tõeliselt olid või milline oli nende eesmärk Soome põgenemisel. Augusti lõpus 1941 jõudsid sakslased Tallinna (21. aug. 1941), Tartu, kust väidetavalt vähemalt üks noorukitest pärit oli, oli aga langenud sakslaste kätte juba tükk aega varem. Milline oli noormeeste motiiv kodumaalt lahkumiseks just sel hetkel?

Igal juhul on mõned soome allikad varem jutustanud, et ka rindel olevat vene armeest soome poolele ülejooksnud eestlasi spioonidena koheidud, kuigi võib arvata, et ka seal enamus olid spontaansed põgenejad, nii nagu see toimus sakslaste poole Velikie Luki all.

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1

116 48 STOCKHOLM

Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused Ööpäevane valvekord

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Gotlandi kursusest osavõtjaid laeva pardal tagasisõidul koju (NL-foto)

Tänavu tung noortekursusile Tulemusrikas töö Gotlandis

Eesti Noortetöö 1971 aasta esimese poolaasta kursuste sari lõppes noortejuhtide kursusega Gotlandis Toftas, mis järgnes peaaegu otsekohe pärast Tuneesia-kursust. Varem toimus kursus sakutjuhtidele lihavõtte pühade ajal Metsakodus. Kui varem on olnud muresid, kuidas noori saada kursustele, siis nüüd on olukord põhjalikult muutunud — näiteks oli ühele 25-le noorele planeeritud kursusele koguni 82 soovijat! Kursustel on noored osutanud head tööindu ja suurt huvi eestluse probleemide vastu.

Gotlandi kursus oli järjekorras juba kolmas, kuna esimene Gotlandi kursus peeti 1969. aastal. Seega Gotlandi kursused on kujunemas juba traditsiooniks. Ja huvitavaks nähtuseks on asjaolu, et igal aastal tuleb hulka endisi kursuslasi külla mõneks päevaks.

Küsimustele miks, vastatakse et tahetakse elustada neid ilusaid mälestusi kursuste päevadelt ja veeta kas või mõni päev teiste eesti noorte hulgas.

Muljete kohaselt võib ütelda, et tänavune kursus vast andis veel rohkemi teadmisi kui varasemad kursused. Põhjuseks on kindlasti see, et iga aastaga saadakse ühe enam kogemusi kursuste korraldamisel. Nii oli tänavu lektorite arv väiksem ja sel moel saadi eri ainetesse süvenedа põhjalikumalt. Abistavaks asjaoluks oli vast ka, et tänavused ilmad polnud nii kohutavalt palavad kui kahel eelmisel aastal, nii et sai efektiivsemalt töötada siseruumides.

Tänavusel kursusel oli pearöhk pantud neljale ainele: eesti keel, eesti ajalugu, raamatupidamine ja eesti rahvatants.

Eesti keele lektorina tegutses sel aastal fil. lic. Paul Laan, kes suutis köita oma huvitavate loengutega nii eesti keele kui ka kirjanduse alal.

Eesti ajaloos võttis adjunkt Richard Norvell läbi põhjalikult Eesti ajalugu muistsest vabadusajast tänapäevani, täiendades oma loenguid hulga stentsiilide ja joonistatud kaartide abil.

Ka raamatupidamise alal oli tundide arv suurem möödunud aastast ja civ. ekon. Taavi Triumph õpetas noortejuhtidele selgeks, kuidas tuleb arveraamatuid pidada, kusjuures noored pidid ka härjutustundide ajal ise arveraamatuid pidama.

Väga huvitavaks ja häid tagajärgi andvaks kujunesid rahvatantsu tunnid gymn. dir. Udo Tohveri juhtimisel ja Kassari pillimehe Manfred Strickmani muusika saatel.

Udo Tohver suutis selle nädala jooksul noortejuhtidele selgeks õpetada ligi kümmekond rahvatantsu. Nii, et viimasel päeval võeti kogu repertuaar läbi tantsulaval pealtvaatavate "pärismaalaste" — rootslaste — tugevate aplauside saatel.

Paaritunniliste loengutega sisustasid kursust veel kirikuõpetaja E. Töldsepp, kes rääkis usust ja inimesest, Juhan Kokla kõneles ajakirjandusest ja informatsiooniteedest läänes ja idas ning laule õpetas Taavi Triumph. Lasteaia õpetaja Tiiu Anderson õpetas noortejuhtidele laulumänge ja muud kasulikku. Noorteinstruktor Anu Blunt tegi mitmeid mänge noortele vabas looduses.

Palju vabu tunde veedeti võrkpalli mänguga, kuna seekord oli kursusel kaasas oma võrk ja pall. Pensionaadi murule ehitati korralik väljak ja seda kasutati ohtralt.

Huvitavaks asjaoluks oli, et mitmed noortejuhid, kes omavahelisel jutuajamisel kasutasid varemalt rootsi keelt hakkasid nüüd kasutama samas olukorras eesti keelt. Küsimusele, et miks nad on nüüd järsku omavahel kasutavad eesti keelt vastati, et harilikult on nad harjunud mõtlema rootsi keeles, aga nüüd nädala jooksul loengute ajal olid nad sunnitud mõtlema eesti keeles ja nüüd on nagu loomulik, et omavahel nad räägivad eesti keelt, sest nende mõtlemine toimub ka eesti keeles. Kas siin ei peitugi" retsept" kuidas meie noori panna rääkima eesti keeles, pannes nad mõtlema samas keeles?

Riks

Akad. eksamid

Inglismaal lõpetas East Anglia ülikooli Norwichis **Vilma Ojaste** Bradfordist kiitusega ja B. A. kraadiga sotsioloogia alal. Ta töötab nüüd sama ülikooli juures sotsioloogia assistendina.

Stockholmi ülikooli lõpetas fil. kand. astmega **Tiiu Valdes** Stockholmist. Fil. mag. astme saavutas **Arnold Kroon** Osbyst.

Stockholmi tehnikaülikooli lõpetas masinaehituse alal tsiviilinsenerina **Urmas Karheiding** Uppsalast. Tehnoloogia litsentsiaadi kraadi saavutas **Enno Abel** Brommast.

Eesti noor Valges Majas

Juunil algul toimus Washingtonis, D.C. ameerika vanemskautide üksuste (Explorer Posts) presidentide rahvuslik kongress. Sellest võttis Explorer Post 268 presidendina osa 17-a. Valdur Kasclaan Philadelphia nõukogu Keystone piirkonna esindajan.

Valge Maja oli vanemskautide presidentide jaoks korraldanud vastuvõtu Valge Maja murul, kus kõnega esines president Richard M. Nixon. Hiljem võimaldati kongressist osavõtvail vanemskautidel tutvuda Valge Maja sisemusega.

SIIT ja SEALT

● **Sydney Eesti Maja külastas Jaanus-Peeter Kaiv New Yorgist. Ta teenib sõjaväes Vietnamis ja kuulub "Medical Corps." üksusesse. Sydneys viibis ta lühiajalisel puhkusel. USA-s õppis ta politikateadust ning mõned aastad tagasi täiendas end Stuttgardis saksa kirjanduse alal. Jaanus Kaiv on endise Austraalia Eesti konsuli ja hiljem Ameerika Eesti konsuli Johannes Kaivi poeg. Ta soovis näha Sydney Eesti Maja ja just neid ruume, kus tema isa oli kunagi viibinud ja töötanud. Teatavasti suri konsul J. Kaiv neli ja pool aastat tagasi Ameerikas.**

Eestlane jamboreele Jaapanisse

Teadaolevalt sõidab seekordsele ülemaailmsele skautide jamboreele, mis toimub 2.—10. augustini Jaapanis ja on järjekorras kolmeteistkümnes, Põhja-Dakotas USA-s elunev eesti skautmaster Edgar Multer. Ta on nimetatud ühe USA esindusrühma tegevusala juhiks, kuhu on koondatud skaudid Minneapolise piirkonnast.

Skm. Multer on oma elukohas olnud viimase kahe aasta vältel üle 6 maakonna ulatuva ja 1100 liikmelise USA skautide maleva juhiks ja malevate koondise abilaekuriks. Juhul kui keegi meie skautlikest noortest peaks oma asukohamaa esindusüksusega jamboreel olema, palub skm. Multer teda ülesse otsida USA rühma nummer 1026 asukohas.

SAID OMA PURJEKA

Ontario järve rannas, Toronto eesti mereskautide baasis ristiti 25. juunil Lembitu maleva Saare lipkonna mootorpurjek, mis osteti kuu aega tagasi ja mille remont ning sisustamine lõpetatud.

Osa paadi hinnast on maksmata. Saare lipkond on ainuke eesti mereskautide lipkond maailmas. Ostetud paat on mõeldud mereskautide väljaõppepaadiks.

Üliõpilaskonna SUVEPÄEVAD

Igal aastal augustikuu lõpul toimuvad Eesti Üliõpilaskond Rootsis (EÜR) suvepäevad. Käesoleval aastal toimuvad need nädalalõpul 21.—22. augustil Valgeranna suvekodu,s mis asub Ugglarpis, umbes 20 km põhjapool Halmstadi. Korraldajaks on Eesti Üliõpilaskond Lundis. Kuna suvepäevad leiavad aset kohe peale Suveülikooli Båstadis (14.—21. aug.), siis võib arvestada, et suurem osa Suveülikoolist osavõtjaid tulevad ka suvepäevadele, mille eelduseks on rohke osavõtjate arv.

Laupäevases kavas on koosolek,ettekanne, vabaõhtutegevus — ujumine, saun, pallimängud j.m. ning suvepäevapidu. Pühapäeval: ettekanne ja vabaõhutegevus. Osavõtumaks kr. 30—35 isikult (sõök sisse arvatud). Lõplik kava selgub hiljem.

Kõik noored, kes on huvitatud teiste noortega tutvunemisest ja kokkusaamisest on teretulnud suvepäevadele. Lähemaid andmeid saab suveülikooli kohta Reet Mägilt, Hallandsgatan 22, 116 57 Stockholm, tel. 08/41 58 57 ja suvepäevade kohta Andres Koernilt, Stenmästarevägen 3B, 222 30 Lund, tel. 046/13 20 69.

Reserveerige mainitud päevad ja tulge toredale üritusele!

MART NÖMM

Nõupidamine Metsakodu rõdul.

Malev planeerib skautlikku tegevust

Tihe tegevusprogramm sel kevadel suunatud noortele ja noortejuhtidele pole häirinud Noortemaleva kavandatud üritus. Maleva Nõupäevadel Metsakodus oli küll märagata nooremate juhtide vähesust, olenedes järgnevate Noortepäevade ettkavandatud üritusi. Maleva Nõupäevadele oli kogunenud nii Maleva juhtkond kui ka esindajad suuremast osast lipkondadest.

Nõupäevade mõte on see, et Malevas tegutsevad tegevjuhid koguneksid ülevaate saamiseks, kuidas töö areneb nii lipkondades kui ka juhatuses ja edaspidise töö planeerimiseks kaugemas perspektiivis. Selgus, et kõige edukamalt on tegutsenud gaidide-skautide toimkond Lembit Klemmeri, Kalli Klemmeri ja Juhan Bernadtiga eesotsas.

Tänavukevadistel Nõupäevadel oli rajurite s.o. vanemgaidide ja vanemskautide töö tulipunktis. Samuti tutvuti uue õppetöö süsteemiga, mis ligema kolme aasta jooksul hakkab asendama praegust katsejärkude õppimise süsteemi. Informatsiooni selle kohta andis Aksel Ojasoo.

Suurt huvi tunti muidugi Lend Läände II ürituse vastu, mille kohta L.L. III reisijuht Richard Norvell andis põhjaliku informatsiooni. Maleva osas läheb ettevalmistustöö Maailmalaagrisse käiku ja esindusgrupi juht Rein Asu andis ülevaate esindusgruppi kuulumise eeldustest ja Maailmalaagri toimkonna organiseerimise tööst. Kõikidele Maleva liikmetele on kirjalik informatsioon ja registreerimislehed koju kätte saadetud.

Nõupäevadel andis Maleva VII Suurlaagri juht Harald Sepp ülevaate laagri ettevalmistustest ja selgitas laagrinime "Naeratuste laager" tagapõhja ning sellest tuletatud all-laagrite nimesid. Esimese päeva lõpul sammusid Nõupäevadest osavõtjad juhid Lembit Klemmeri ja tema abiliste poolt korraldatud tulerada pidi metsa, kus Harald Sepp pidas ajakohase kõne, millele järgnes ühine töotuse uuendamine. Selle elamusest saadud meeleolu püsis veel pidulikul õhtusöögil, mille noored perenaised Susanna Tomsoni juhtimisel olid korraldanud.

Maleva Nõupäevadele järgnesid juba 2 nädalat hiljem Maleva Talgud, mis oli meelitanud rõõmustavalt arvuka pere noori ja noortesõpru Metsakodu töödele.

Madis Gering oli hoolitsenud suurepärase toidu eest ja kõige enam oli tal 60 isikut lauas tööst tühjaks läinud kõhtu täitmas.

Talgute aktsiooni juht Ao Vaks võis tagajärgedega täiesti rahule jääda. Need talgud olid kõige paremini õnnestunud, mis senini on korraldatud.

Koolilõpetajad Ühendriikides

Dumont High Schooli New Jerseys lõpetas cum laude **Hele Kristin Leesment.**

Keskkooli lõpetasid Lakewoodis **Ene Mall Annast, Allan Ets, Mihkel Haus** ja **Katrin Ann Tööts**ov ning Jacksonis **John Kastein.**

Bronx High School of Science New Yorgis lõpetas **Lembitu Sõrra** New Yorgist.

Stuyvesant High Schooli New Yorgis lõpetas **Feeter Hendrikson.**

Indian Hills High Schooli Oaklandis, N. J. lõpetas **Rein Krevald.**

Aviation High Schooli New Yorgis lõpetas **Toivo Mäns.**

Columbus High Schooli Bronxis, N. Y. lõpetas **Henne Tarikas.**